# Riksdagens protokoll 1990/91:63

Torsdagen den 14 februari

Kl. 12.00–16.13



## 1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 8 februari.

## 2 § Svar på interpellationerna 1990/91:129 och 131 samt fråga 1990/91:350 om Mellanösternkonflikten

*Svar på interpellationer*

Anf. 1 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag kommer att besvara de frågor som har ställts om Mellanösternkonflikten i ett sammanhang.

En månad av intensiva krigshandlingar har nu förflutit. Kriget har givit upphov till mycket mänskligt lidande. De ohyggliga bilder vi i går kunde se på TV av ett krigs verkliga ansikte återspeglar ändå bara en liten del av det lidande, den smärta och den sorg som drabbar kvinnor, barn och andra oskyldiga civila.

Vi kan i och med detta alldeles bestämt dra den slutsatsen att vi måste ytterligare öka våra ansträngningar att tillsammans med andra nationer finna en fredlig väg ur konflikten. Vi måste hysa förhoppning om att en självhärskare som Saddam Hussein, som är väl medveten om sitt folks lidande, äntligen skall ge det lilla tecken som behövs för att en fredlig lösning skall uppnås.

De humanitära, politiska, ekonomiska och ekologiska konsekvenserna för regionen är oöverskådliga. Risken för att regionen efter kriget fortsätter att präglas av politisk instabilitet är stor. Vi får inte glömma att hela ansvaret för denna djupt tragiska situation bärs av Irak och Saddam Hussein, som vägrat att efterkomma uppmaningarna från FNs säkerhetsråd.

Sverige har som lojal FN-medlem från början stött alla resolutioner som antagits av FNs säkerhetsråd med anledning av Iraks invasion av Kuwait. Försöken att förmå Irak att uppfylla krav i dessa resolutioner har hittills varit fruktlösa. In i det sista valde Irak att ignorera de konstruktiva förslag och appeller som bl.a. gjordes av FNs generalsekreterare och Frankrike.

Herr talman! Statsministern föreslog nyligen att säkerhetsrådet borde överväga att erbjuda Irak en paus i stridshandlingarna i utbyte mot en klar avsiktsförklaring att landet kommer att uppfylla FN-resolutionerna och därmed påbörja uttåget ur Kuwait.

Bakgrunden till detta är hotet om en utvidgning av konflikten, med katastrofala konsekvenser för alla folk i området och miljontals människor.

Statsministerns förslag anknyter nära till innehållet i det gemensamma uttalandet av utrikesministrarna i Förenta staterna och Sovjetunionen för två veckor sedan.

Det handlar inte om något villkorslöst eldupphör, utan om en paus i utbyte mot en klar avsiktsförklaring. Om Irak förklarar sig redo att uppfylla FNs resolutioner och inleder ett återtåg från Kuwait, bör stridshandlingarna genast upphöra och garantier lämnas Irak att det inte skall bli angripet.

Sverige har sedan Iraks invasion av Kuwait på flera sätt aktivt sökt verka för en fredlig lösning. Efter den 17 januari har dessa ansträngningar blivit än mer angelägna. Vår vilja att bidra till en lösning kvarstår. Sveriges långvariga engagemang vad gäller Mellanöstern har givit oss en god grund att stå på.

Jag vill här nämna att de nordiska länderna förklarat sig beredda att på allt sätt stödja FN i dess konkreta planering av uppgifterna i samband med ett trupptillbakadragande. Det kan bli fråga om insats av fredsbevarande styrkor, av militära observatörer och om bistånd till flyktingar och andra som drabbats. Detta har de nordiska FN-ambassadörerna framfört till generalsekreteraren vid ett par tillfällen såväl före som efter den 17 januari.

Regeringen följer mycket noga utvecklingen i kriget och särskilt vad som händer i FNs säkerhetsråd. Här vill jag understryka hur viktigt vi anser det vara att säkerhetsrådet tar sitt ansvar i enlighet med stadgan och aktivt behandlar frågan samt att den operation som FN legitimerat håller sig inom de i resolution 678 angivna ramarna.

Resolution 678 är grundad på FN-stadgans 7 kap. Stadgans yttersta syfte är att upprätthålla internationell fred och säkerhet. I detta syfte föreskrivs i kap. 7 att vapenmakt skall kunna användas när andra åtgärder visat sig otillräckliga. De som skrev stadgan hade själva bevittnat hur kriget måste användas som medel för att med stadgans egna ord: "rädda kommande generationer från krigets gissel".

En omprövning av resolutionen kräver att säkerhetsrådet fattar ett nytt beslut. I dag finns inga tecken på att så skulle kunna ske. Jag vill även erinra om att Sverige inte är medlem av säkerhetsrådet.

Som lojal FN-medlem önskar Sverige naturligtvis att FNs alla möjligheter att fungera för fredens bevarande, för biläggande av tvister och till förebyggande av våldsanvändning tas till vara.

Den värld vi nu lever i ser annorlunda ut än den i vilken stadgan skrevs för snart 50 år sedan. FN-stadgan har sedan sin tillkomst varit föremål för ständig diskussion, inte minst på senaste tid. Förslag om ändringar av stadgan har dock visat sig inte kunna få erforderligt stöd. Jag vill här tillägga att det system för kollektiv säkerhet som stadgan rymmer trots sina ofullkomligheter är det bästa vi under överskådlig tid kan hoppas uppnå.

Herr talman! Jag vill erinra om att de allierade trupperna befinner sig på saudiarabisk mark på inbjudan av den saudiarabiska regeringen. Vad gäller USAs trupper har president Bush sagt att dessa avses lämna den arabiska halvön så snart Irak tvingats ut ur Kuwait och inte längre utgör ett akut hot.

Tanken på en internationell konferens om Mellanöstern, under FNs överinseende, har sedan länge framförts från olika håll, bl.a. från FNs general-

sekreterare. Detta gäller inte minst den senaste tiden. Sverige har under många år förespråkat att en Mellanösternkonferens med deltagande av alla berörda parter, inkl. PLO, kommer till stånd.

Det är min övertygelse att alla parter är inställda på att den arabisk-israeliska konfliken måste ägnas full uppmärksamhet sedan Gulfkriget upphört. Palestina-frågan är central i sökandet efter varaktig fred i regionen.

Frågan om värdskap för en internationell konferens om Mellanöstern får övervägas då förutsättningar för en sådan konferens föreligger.

Jag vill betona hur särskilt angeläget det är för Sverige att medverka till att krigets offer får den hjälp och det stöd de behöver. Under hösten 1990 bidrog Sverige med en kvarts miljard kronor till olika insatser med anledning av krisen i Mellanöstern. De viktigaste uppgifterna har därvid Förenta nationernas olika organ samt Internationella röda korset.

FN lade i januari i år fram en regional humanitär handlingsplan för att ta hand om människor på flykt undan krigshandlingar i regionen, främst från Irak och Kuwait. Till denna plan, som har fått ett brett stöd från givarsamfundet, har Sverige i initialskedet bidagit med 17 milj.kr.

I dagarna är det också klart att UNICEF och WHO avser att på plats i Irak undersöka förutsättningarna för humanitära insatser.

Röda kors-kommitténs handlingsplan omfattar skydd och efterforskning i enlighet med Genèvekonventionernas regler samt biståndsinsatser till skadade och flyktingar. Kommittén har delegater i samtliga berörda länder i regionen, således även Irak, och har en omfattande planering för de olika typer av insatser som kan bli aktuella i dessa länder. Sverige har i detta skede bidragit med 25 milj.kr. till Röda korsets handlingsplan.

Genom vårt finansiella, obundna stöd till FN-planen resp. Internationalla röda kors-kommitténs handlingsplan har vi markerat vårt förtroende för dessa institutioners möjligheter att genomföra de humanitära insatser som kommer att påkallas, oberoende av var de hjälpbehövande befinner sig. Regeringen kommer självfallet att följa denna fråga uppmärksamt.

Anf. 2 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! FNs säkerhetsråd har i stort sett gett de allierade styrkorna fria händer i deras krigföring i Mellanöstern. Vi nås nu av alarmerande rapporter, bl.a. via TV och från förre amerikanske justitieministern Ramsey Clark om en delvis urskillningslös terrorbombning av civilbefolkningen i Irak. Även kyrkor, sjukhus och skolor uppges ha sönderbombats. Det är mycket allvarligt att detta sker i en av FN sanktionerad militäraktion. Det behövs inte bara ytterligare undersökningar av dessa misstänkta brott mot internationella konventioner, utan även ett snabbt agerande för att stoppa krigföringen mot en oskyldig civilbefolkning. Lika tragiskt och upprörande är hur civilbefolkningen drabbas i andra länder i regionen, bl.a. i Israel, Saudi-Arabien och Libanon.

Svenska regeringen bör aktivt verka för en omprövning av resolution 678 i stället för att bara konstatera att det inte finns några tecken på att så skulle kunna ske.

Jag uppfattar emellertid att regeringen är oroad över hur krigföringen ge-

nomförs. Det understryks hur viktigt det är att säkerhetsrådet tar sitt ansvar i här berörda hänseenden.

Det är välkommet att statsministern ansluter sig till fredsopinionens krav på ett eldupphör. Det är absolut nödvändigt att alla ansträngningar nu görs för att få till stånd en vapenvila, som bör övervakas av FNs fredsbevarande förband.

Den 10 januari 1991 förklarade utrikesministern att "det är min övertygelse att det fortfarande finns möjligheter att uppnå en fredlig lösning av konflikten. Sanktionerna mot Irak bör enligt min mening ges ytterligare en tid att verka och alla diplomatiska möjligheter har ännu inte uttömts."

Dagen före de allierades militäraktion riktade Sverige genom Sten Andersson en enträgen vädjan till säkerhetsrådets medlemmar "att ägna all sin uppmärksamhet åt de möjligheter som återstår att finna en fredlig lösning" och uppmanade till "största återhållsamhet tills alla fredliga medel till fullo prövats". Varför höll inte utrikesministern fast vid denna mycket välgrundade ståndpunkt?

I stället uttalade Sten Andersson redan den 17 januari regeringens stöd till de allierades militäraktion, vilket även upprepas i interpellationssvaret. Detta finns det anledning att även i dag beklaga.

Beslut om militära åtgärder av FN kan enligt FN-stadgan enbart fattas enligt artikel 42 och enligt procedurreglerna i artiklarna 43–47. Detta framgår av folkrättslig utredning i saken, som bör vara väl känd för utrikesministern.

De medlemsstater som av FNs säkerhetsråd fått fullmakt att använda militärt våld har inte träffat truppavtal i säkerhetsrådet (artikel 43). Den funktion som anges för FNs militära stabsutskott har inte iakttagits (artiklarna 45–47).

Säkerhetsrådets metod i att detta fall, som är så viktigt, delegera rätten till bruk av militärt våld står inte i överensstämmelse med stadgans artikel 24. I den fastslås att säkerhetsrådet har ett huvudansvar för fred och säkerhet. Detta ansvar skall fullgöras genom att FN agerar på medlemsstaternas vägnar. Det fanns inte erforderligt stöd i FNs säkerhetsråd för att tillämpa 42 §, därför kringgick man bestämmelsen genom delegationsbeslutet. Om så inte skett hade det inte blivit någon FN-sanktionerad militäraktion över huvud taget.

Det är inte förenligt med FN-stadgans anda och bokstav att i detta speciella fall göra en innovation av den. Då FN som organisation genomgår betydande förändringar i vitaliserande och förstärkande riktning för att säkra fred och säkerhet, bör givetvis inte FN göra en innovation av stadgan som leder till – eller riskerade att medföra – ett storkrig som sätter världsfreden i fara.

I en sådan situation bör stadgan i stället följas strikt. Innovationer var och är under föreliggande omständighet i hög grad olämpliga.

Den skyldighet som eljest föreligger att behandla förfrågningar och framställningar från FN i positiv anda bör inte gälla i detta speciella fall.

Enligt gällande riktlinjer för krigsmaterielexport bör tillstånd inte beviljas för leveranser till stat som befinner sig i väpnad konflikt. Sverige avgör efter egen bedömning vad som är lämpligt i den föreliggande situationen. Klart är att varje begäran om hjälp, stöd eller annan insats från FN eller de krigför-

ande inte är folkrättsligt tvingande. Sverige bör därför inte medge någon vapenexport till de krigförande så länge kriget pågår.

Det är nu nödvändigt att fortsätta avbrutna dialoger och förhandla om en fredlig lösning. Sovjetunionens och Irans initiativ bör följas av andra. Även Sverige kan spela en roll med de erfarenheter som finns av kontakter och medling mellan stridande parter. Det Sten Andersson säger om en internationell Mellanösternkonferens om fred är positivt. Förberedelser kan igångsättas redan nu för man skall vinna tid. En svensk förklaring om värdskap kan få en gynnsam politisk och psykologisk effekt.

Irak har en oavvislig folkrättslig skyldighet att lämna Kuwait.

Det är också av betydelse att utfästelser lämnas om att allierade militära styrkor från USA och övriga icke-arabiska länder lämnar regionen.

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag är säker på att Sten Andersson delar den upplevelse som många av oss har när vi ser bilderna av vad som nu pågår i kriget. Vi såg i går kväll på TV hur förkolnade lik bars ut ur skyddsrum. Jag är övertygad om att vi är lika upprörda över vad som pågår. Jag är inte lika övertygad om att vi i detta läge har samma syn på vad som är Sveriges roll.

Jag tycker att interpellationssvaret andas en väldig underdånighet och uppgivenhet inför det som pågår. Det sägs åtminstone två gånger i interpellationssvaret att Sverige som lojal FN-medlem ställer sig bakom och har ställt sig bakom det som nu pågår. Jag skulle vilja påstå att detta har skett okritiskt.

Jag undrar också vad det innebär att vara illojal FN-medlem. Är det någonting man kan vara eller är det alldeles omöjligt att kritisera det som nu pågår?

Jag delar Hans Göran Francks redogörelse över teknikaliteterna och de brott mot stadgan som jag anser säkerhetsrådet har begått. Det är osmakligt att ett stadgebrott kallas för innovation. Det är en form av Orwellskt språkbruk som smyger sig in när man beskriver vad som pågår. Ett stadgebrott som utlyser ett storkrig betecknar man som en innovation, något som hos mig för tankarna till ett positivt skapande och kreativt förhållningssätt. Det här kan inte likna någonting annat än raka motsatsen. Död och förintelse är resultatet av denna s.k. innovation.

Jag vill ta upp två saker som Sten Andersson har berört i interpellationssvaret. Där står att vi, dvs. den svenska regeringen, anser det viktigt "att säkerhetsrådet tar sitt ansvar i enlighet med stadgan och aktivt behandlar frågan samt att den operation som FN legitimerat håller sig inom de i resolution 678 angivna ramarna".

Då blir naturligtvis frågan: Anser Sten Andersson att denna operation håller sig inom de angivna ramarna? Stämmer det som nu pågår med de ramar som har uppsatts i resolutionen? Stämmer det som där sägs med att bomba civila mål – vilket vi har sett flera exempel på, varav det mest groteska i går – att bomba fabriker som tillverkar kemiska stridsmedel, att bomba kärnkraftverk? Tillhör detta sådana åtgärder som stadgas i resolution 678? Ligger detta inom de angivna ramarna? Jag anser att det knappast kan vara fallet. Man kan då knappast säga att man skall fortsätta att vara lojal mot ett sådant

beslut. Den typen av lojalitet måste väl ändå betecknas som illojalitet mot det som är FNs ursprungliga mening; att verka för fred och säkerhet.

Jag vet att det i denna resolution också står att man skall verka för fred och stabilitet inom området. Men innebär detta att man skall bomba sönder hela området? Är det då man uppnår fred och stabilitet? Utgörs inte ramarna för denna resolution av att se till att Irak lämnar Kuwait? Innebär denna resolutions ramar också att man skall störta Saddam Hussein och utplåna honom? Skall man också lösa alla andra konflikter i detta område genom att bomba sönder och samman civilbefolkningen och den politiska opposition som faktiskt finns i dessa länder, vars uppgift är att störta de diktatorer som sitter där? Dessa människor ges inte stora möjligheter att verka i detta läge.

Jag skall ta upp en annan fråga. Sten Andersson säger: "Vår vilja att bidra till en lösning kvarstår." Jag vill i det sammanhanget ta upp Sveriges agerande vad gäller vapenexporten. Anser Sten Andersson att det i detta läge är Sveriges uppgift att bidra genom att sälja vapen? Jag vet att denna fråga har varit upp till diskussion tidigare, och då har Sten Andersson avfärdat det hela med att säga att vi inte har sålt några vapen. Anita Gradin har till mig sagt, att kommer det förfrågningar så kommer vi att göra detta. Jag vet också att det vid ett regeringssammanträde den 24 januari beviljades tillstånd till utförsel av krigsmateriel till de allierade styrkorna.

Jag vet också att det har förekommit diplomatiska förfrågningar från USA om man i detta läge kan räkna med att få tillstånd till utförsel om man eventuellt vill ha en större vapenleverans från Sverige. Enligt mina uppgifter har de diplomatiska förfrågningarna också fått ett positivt svar från den svenska regeringen. Jag vill fråga Sten Andersson vad man från USA har begärt att få köpa. Vad har den svenska regeringen svarat USA i dessa diplomatiska underhandskontakter? Anser regeringen att "appropriate support", som jag tror det står i någon FN-stadga, i detta läge är att se till att ösa mer vapen in i den väpnade konflikt som nu pågår? Hur stämmer detta i så fall överens med vår svenska lagstiftning och våra riktlinjer om att i första hand stoppa alla vapenleveranser vid ett krigsutbrott och i andra hand se till det inte beviljas några nya utförseltillstånd? Jag hoppas att jag får klargörande besked av Sten Andersson i bägge dessa frågor.

Vänsterpartiet har för säkerhets skull också anmält denna fråga till konstitutionsutskottet för se till att alla papper kommer upp på bordet. Det vore bra om Sten Andersson redan här kunde tala om hur man tänker förfara.

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det har i denna debatt nämnts många länder kring Irak och det krig som pågår. Men ett land som sällan tas med när man redogör för vad som händer i området är Turkiet. Utrikesministern understryker att regeringen är mycket angelägen om att den operation som FN legitimerat håller sig inom de ramar som resolution 678 anger. Jag vill fråga Sten Andersson om USAs bombfällning inom Turkiets gränser också ryms inom FNs resolution. Bomber har fällts i Cudibergen i Cinakområdet, som råkar vara en känd bas för gerillan. I fjol utspelades i detta område strider som varade i flera veckor, och vid minst 17 tillfällen har bomber fällts i området.

Utrikesministern redogjorde också för de åtgärder som har vidtagits för att hjälpa flyktingar i länderna runt Irak. Men inte heller i detta sammanhang nämndes alla de flyktingar som finns i Turkiet. Turkiet utnyttjar den uppkomna situationen i egna syften. Förutom de byar som tidigare tömts på sin befolkning har nu ytterligare 300 namngivna byar tömts. En flyktingström på mellan 700 000 och 2 miljoner människor rapporteras i området.

Detta är inte människor som får ersättningsbostäder eller någon annan ersättning när deras byar förstörs, utan det är fråga om utblottade flyktingar. En av mina partikamrater som i dag kom från Bryssel berättade att han där hade fått rapporter om just dessa flyktingar och att de svälter.

Även om det råder krig i grannlandet måste vi när det gäller Turkiet och regimens sätt att utnyttja denna situation fortsätta att ställa envisa krav att demokratiska rättigheter och mänskliga rättigheter respekteras i Turkiet.

Det kommer även rapporter om bombning av kurdiska byar inom Iraks gränser. Det är s.k. strategiska byar, där kurder har fösts samman. Radio Teheran rapporterar om 20 000 döda i detta område.

Sedan till frågan om den eventuellt kommande Mellanösternkonferensen. Jag vet att vi här i kammaren tidigare har fått till svar från Sten Andersson, att Sverige skall verka för att den kurdiska frågan tas upp i FN. Men vi har egentligen inte fått något svar om Sten Andersson är villig att arbeta för att den kurdiska frågan tas upp i en kommande Mellanösternkonferens. De stora delar av världens oljetillgångar som ligger på den mark där kurderna bor utgör en krutdurk, och det blir inte bättre om kurderna ignoreras. Det är mycket cyniskt och ytterst naivt att tro att förtrycket och kolonisationen av kurderna endast skulle leda till ett isolerat lidande, som inte berör oss. Det gör det i allra högsta grad. Kan Sten Andersson i dag svara på om Sverige kommer att arbeta för att även den kurdiska frågan kommer med i en kommande Mellanösternkonferens?

Anf. 5 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har inga invändningar mot utrikesministerns svar på interpellationerna. När han nu belamras med frågor från alla håll vill jag understryka att det i utrikesnämnden har rått fullständig enighet om Sveriges synpunkter på konflikten och den roll vi kan spela både i förhållande till FN och till konflikten i Mellanöstern. Jag vill också hänvisa till den artikel som jag vill minnas Ove Bring publicerade i går och som jag anser är mycket klargörande när det gäller våra förpliktelser gentemot Förenta nationerna.

Krig är alltid grymma, och det ser vi dagligen på TV-skärmen. Det borde naturligtvis Saddam Hussein ha funderat över innan han startade kriget den 2 augusti i fjol. Låt oss nu hoppas att detta krig så snart som möjligt kan avslutas. Det är dock nästan alltid svårare att vinna en fred än att vinna ett krig.

Det är angeläget att vi även från svensk sida förbereder oss på att det kommer att finnas behov av mycket massiva hjälpinsatser till alla berörda länder. Vi kan möjligen hoppas att kraven på demokrati och en demokratisk utveckling kommer att växa i de stater som nu är berörda. Jag tänker då på Kuwait, Jordanien, Syrien och Saudiarabien. De kraven kommer säkert att växa mot bakgrund av de senaste månadernas erfarenheter.

PLOs position har försvagats, och detta kan möjligen leda till att det blir lättare att upprätta en internationell Mellersta Östern-konferens, där naturligtvis Israel måste delta tillsammans med bl.a. företrädare för palestinierna.

Självfallet måste också Förenta nationernas medlemsstater efter ett avslutat krig noga analysera FNs roll och vilka erfarenheter och slutsatser man kan dra av det senaste halvårets händelser. Frågan blir hur världssamfundet på sikt skall kunna garantera fred och säkerhet i världen. Detta är ett område där jag tror att Sverige har en betydelsefull roll att spela, och det är viktigt att vi i god tid förbereder oss inför detta arbete.

Anf. 6 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Allt fler talar nu om tiden efter kriget. Det kanske är väl menat, men det kan också vara en verklighetsflykt. Man talar hellre om det man hoppas snart skall ske än om det fruktansvärda krig som faktiskt pågår. Det har visat sig vara precis som alla andra krig, nämligen ett krig som dödar människor och förstör livsmiljön. De som eventuellt trodde någonting annat bör väl äntligen börja inse vad det egentligen handlar om.

Det finns inga humana krig. Det finns heller inga krig som gör slut på alla krig. Jag blev litet alarmerad av den formulering i Sten Anderssons svar där han talade om att detta krig, som jag förstod det, kunde vara ett krig som skulle rädda kommande generationer från krigets gissel. Det kan väl ändå inte vara utrikesministerns seriösa mening att han tror på den gamla drömmen om "the war to end all wars". Det finns inga sådana krig som kan göra slut på alla krig, det finns bara fred som kan skapa fred.

Sten Andersson säger i svaret att: "Sverige har under många år förespråkat att en Mellanösternkonferens med deltagande av alla berörda parter, inkl. PLO kommer till stånd". Jag hoppas att denna utsaga också gäller i tempus presens, dvs. att Sverige inte har frångått denna grundläggande ståndpunkt. PLO har förvisso gjort mycket allvarliga misstag i denna konflikt, men om man verkligen vill ha en fred måste alla parter ingå – även de parter som den ena eller andra sidan inte tycker så mycket om. Jag hoppas alltså att presens gäller för detta uttalande.

Det har utbrutit en livlig offentlig debatt, och bland det intressantaste i den debatten är att två gamla utrikespolitiska trotjänare – Inga Thorsson och Sverker Åström – har hamnat på olika ståndpunkt i sin tolkning av huruvida FN gör rätt eller fel. Det skulle vara mycket intressant att få veta vad landets utrikesminister anser. Har den gamle trotjänaren Sverker Åström fel på något sätt? Den slutsats man måste dra av regeringens officiella politik är ju att regeringen anser att Sverker Åström inte begriper sig på utrikespolitik och hur man skall tolka Sveriges förpliktelser i förhållande till FN, utan regeringen tycks närmast stå på Inga Thorssons sida, som har gjort fredsrörelsen många tjänster genom åren men som nu gör fredsrörelsen beklagliga björntjänster.

Vi hade häromveckan tillfälle till en diskussion här i kammaren där jag bl.a. frågade om militärsjukhuset och varför man inte kunde gå via Röda korset. Sten Andersson hänvisade då till en rad praktiska problem. Jag hann knappast ut ur denna lokal förrän jag i Expressen kunde läsa att Röda korsets vice ordförande hovrättspresident Carl-Ivar Skarstedt ansåg att rege-

ringen genom att välja ett militärsjukhus utsätter den svenska personalen för fara. Han menade att Röda korset i stället borde ha fått uppdraget. Jag skulle gärna vilja veta hur detta hänger ihop. Röda korset anser tydligen att det är fel att göra som regeringen har gjort och ville själv ha detta uppdrag. Finns det några dolda motiv bakom att man valde militärsjukhuset i stället för Röda korset, eller är man missnöjd med Röda korset? Jag tror att detta måste utredas något noggrannare än vad som hastigt skedde här i kammaren i förra veckan.

Jag tänker slutligen något beröra en skrift som jag fick tillgång till härom-dagen och som heter Just war in the Gulf? – Rättvist krig i Gulfen? – som är utgiven av Life and Peace Institute i Uppsala. Såvitt jag förstår är detta ett kristet institut, vilket jag antar speciellt intresserar Jan-Erik Wikström.

Det intressanta med denna skrift är att man efter mycket noggrann analys ställer upp ett antal kriterier för vad som är ett rättvist krig. Det skall finnas en överordnad auktoritet, och det skall vara en rättvis sak. Dessa två saker säger man föreligger. Men det skall också vara en absolut sista utväg, något som man säger inte föreligger, det skall ha en rimlig chans att lyckas, och där sätter man frågetecken. Det skall vidare finnas en riktig intention, och där sätter man likaså frågetecken. Det skall finnas en proportionalitet mellan hur man behandlar olika konflikter, och man säger att detta inte gäller i det här fallet, eftersom man i så fall skulle ingripa, vilket en del av oss har sagt här i kammaren, på samma sätt mot alla andra ockupationer. Man säger också att principen om att de icke stridande skall hållas helt immuna uppenbarligen inte kan följas. Slutsatsen är därför att detta krig enligt kristna principer inte uppfyller kraven på ett rättvist krig.

Det är inget rättvist krig. Det är ett krig med helt andra förtecken. Det hjälper inte att motståndaren är en terrorist, en gangster och en totalitär diktator. I ett rättssamhälle har även brottslingar vissa rättigheter, det är ju det som är det speciella med ett rättssamhälle. Om rättssamhället självt slutar att hålla sig rätten har ju brottslingen uppnått det han kanske ville, nämligen att rättssamhället brakar ihop. Detta gäller såväl inom länder som i det internationella rättssamhället. FN, fredsmäklaren, tillgriper ett krig som enligt bl.a. en mycket seriös kristen ananlys icke är ett rättvist krig. Borde ändå inte regeringen och även andra tänka om när dödsoffren i Bagdad nu blir tusentals och kanske tiotusentals?

Anf. 7 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Herr talman! Jag anser allmänt sett att Sveriges regering har agerat mycket positivt under denna konflikt. Jag tycker att man har visat att det till varje pris är fredliga lösningar som vi vill uppnå. Också vårt agerande historiskt sett i denna region visar detta, och inte minst har Sten Andersson personligen i allra högsta grad bidragit till den positiva aktivitet som har skett i denna region för att söka en fredlig lösning och samexistens mellan alla parter.

Jag anser också att brevet till Saddam Hussein var något mycket positivt, och att det drabbades av en mycket orättvist kritik. Det framgick helt uppenbart av texten att Sverige sökte en fredlig lösning, och det var inget fel att

visa på det fanns ett samband med Palestinafrågan. Att ett sådant samband finns har väl detta krig verkligen visat.

Jag anser också att statsministerns agerande har varit positivt och likaså de förslag som lagts fram i pressen. Det har också mycket klart framgått att Sverige lägger ansvaret för den utveckling som har skett i denna region på Irak.

Man måste samtidigt konstatera att det finns brister i FNs agerande. Det har skapats en oro när det gäller FNs framtida roll som fredsbevarande organisation. Jag tycker att man tveklöst kan säga att FN gjorde fel som inte lät sanktionerna verka längre. Det är uppenbart att avsikten aldrig har varit att dessa sanktioner skulle nå ett resultat, utan avsikten har varit att göra en markering. Var har vi exempel på att sanktioner på ett halvår skulle kunna ge ett resultat? Man borde ha låtit sanktionerna vara längre för att visa att FN ville verka för fredliga lösningar och inte militära.

Jag tycker också att man kan rikta kritik mot USAs relativt självpåtagna roll i den här konflikten. Den har skapat extra spänningar, det är helt uppenbart. Man kan ställa sig frågan varför det inte har blivit ett FN-kommando, även om man också kan se fördelar med att det inte har blivit det. Jag tycker att fredsdiplomatin kom in för sent från FNs sida.

Som det ser ut nu löser kriget kanske inte heller den här konflikten utan det kommer kanske – vilket några talare har varit inne på – värre problem när kriget är slut. Då skapas stora spänningar.

Det är klart att man känner sig reserverad inför de omfattande operationer som FN-alliansen har inlett med denna massiva bombning av Irak. Man frågar sig om detta skall vara nödvändigt för att befria Kuwait.

Varje fredsuppslag måste enligt min mening prövas, och jag är litet oklar över vad statsministern avsåg med sitt förslag. Jag tycker att man mycket väl skulle kunna tänka sig en ensidig paus från alliansens sida under några dagar för att pröva om Irak under sådana omständigheter skulle vara berett att deklarera att Irak drar sig ur Kuwait. Det kan kosta ett visst pris, men det priset tycker jag uppvägs av fördelarna. Det skulle också innebära en markering från FNs sida av att man till varje pris vill söka fredliga lösningar, dialog i första hand, och undvika blodbad.

Jag tycker inte att Sverige skall sända stridande trupp till det här området. Däremot är det ett mycket bra förslag – det framförs också i interpellationssvaret – som gäller de fredsbevarande styrkorna och andra insatser. Jag vill fråga utrikesministern om regeringen är beredd att avvisa varje krav på att sända stridande trupp till den här regionen.

Det är tvivelaktigt, tycker jag, att sända krigsmateriel till de stridande parterna, och jag vill fråga Sten Andersson om det är nödvändigt att Sverige gör det.

Kriget har ju också visat vad vapenexporten i världen kan leda till. De allierade har under flera år försörjt Irak med fruktansvärda vapen, och nu skall de själva bekämpa dessa vapen. Det är ganska obegripligt hur det har kunnat ske, och jag vill fråga utrikesministern: Vilka insatser kan Sverige göra inom FNs ram och på annat sätt för att få mer effektiva regler i syfte att begränsa vapenexporten i världen? Jag inser att detta är mycket svårt. Men vad kan vi alltså ytterligare göra på den punkten?

När det gäller den internationella Mellanösternkonferensen tycker jag att det är ett mycket bra förslag som framläggs. Jag skulle bara vilja fråga: Hur ser utrikesministern på möjligheterna att utveckla denna internationella konferens till vad man skulle kunna kalla för en Mellersta Österns säkerhetskonferens, en parallell till den europeiska säkerhetskonferensen? Den skulle omfatta alla stater i regionen och även inkludera kurdernas situation.

Jag tycker att det inte finns något försvar för Saddam Husseins agerande; det är vidrigt. Ockupationen av den lilla oberoende nationen Kuwait måste med kraft fördömas. Samtidigt måste man vara realist och inse att man nu på alla sätt måste försöka stoppa kriget för att begränsa skadeverkningarna, och söka en samlad lösning, inkluderande palestinier, kurder och andra folkslag i den här regionen.

Anf. 8 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att läsa ur ett brev som en kurdisk pojke, som bor utanför Göteborg och kommer från Kurdistan i Irak, har skrivit till tidningen 8 SIDOR:

"Det är knappt man vill prata eller skriva om kriget. Folket som bor i Irak kan inte flytta därifrån. De vill inte lämna sitt land, därför att de är födda i Irak. Men ingen kan lösa det här kriget.

USA vill ta bort Iraks ledare Saddam Hussein. Men de tänker inte på människorna. Tusentals människor kommer att dö varje dag. Tänk på alla barnen. De har ingen framtid. Vem ska gråta för dem? Alla barn i världen har rätt att leva, men inte barnen i Irak."

Så skrev Arian i Lerum.

Jag hade tillfälle att ta del av det tal som Sten Andersson höll i Genève den 4 februari i kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Jag ställer mig helt bakom vad Sten Andersson anförde när han fördömde invasionen i Kuwait och när han talade mycket starkt för de baltiska staterna och de baltiska folkens rättigheter. Talet avslutades med det postitiva i att man nu undertecknat barnkonventionen.

Men inte med ett ord talade Sten Andersson om alla de barn som bor i detta område och som nu utsätts för krigets grymheter. Det verkade i Sten Anderssons tal som om detta krig inte pågick utan att det bara var ockupationen av Kuwait som hade inträffat. Det krig som nu pågår och hotar hela befolkningen i området nämndes inte alls. Det talades om att det är så positivt att man har kunnat skriva under barnkonventionen, och det är det naturligtvis. Man vad innebär det för barnen i det här området, när de i realiteten lever under bombhot? Och hur känner sig barnen som bor i Irak, i Kuwait, i Israel, i de ockuperade områdena? Inte ett ord sade Sten Andersson heller om palestinierna, som lever under utegångsförbud och över huvud taget inte får lämna sina bostäder. Det var många som blev mycket besvikna över Sten Andersson tal i den här delen. Jag tycker att vi måste tänka mera på barnens situation. Mer än hälften av befolkningen i området består av barn.

Sten Andersson har talat både nu och tidigare i riksdagen om att Sverige stöder utvidgningen av kriget och att det sköts inom FNs ramar. Men det tragiska är ju att FN har avhänt sig sin beslutanderätt i och med resolution 678. Det är ju alliansen som nu beslutar vad man skall göra. Medlemssta-

terna har inte längre något inflytande, för man har som sagt lämnat över beslutanderätten. Det har även generalsekreterare de Cuellar, och nu Ove Bring, beklagat. Jag undrar om inte också Sten Andersson beklagar att man på det här sättet inte längre har någon röst när det gäller utvecklingen.

Skall det t.ex. vara möjligt att inom de här ramarna använda kärnvapen? Det pågår ju en diskussion om detta i USA. Kan Sverige tycka att det är rätt att man inom FNs ram använder kärnvapen?

Det finns också andra inslag som jag tycker är mycket stötande. Det gäller inte minst det sätt på vilket USA har köpt röster för att få stöd för resolution 678. Innan beslutet fattades vände man sig till Egypten och lovade att detta land skulle få sina skulder avskrivna. Kina skulle få ett lån på 140 miljoner dollar, Sovjet skulle få 7 miljoner dollar i bistånd, Colombia skulle få bistånd till väpnade styrkor, Zaire militärt bistånd och avskrivning av vissa delar av sina skulder. Saudi-Arabien skulle få 12 miljarder dollar till vapen. Jemen hotades med att landet inte skulle få ett bistånd som man tidigare haft, om man inte stödde resolutionen.

Är det på det här viset som det skall gå till i FN – att man skall köpa sina röster? Efter det att beslutet fattades om resolution 678 betalade USA av en del av sin skuld, som man ju haft under lång tid, nämligen 187 milj.kr. Jag tycker inte heller att detta är ett sätt som vi vill att FN skall agera på. Hela denna situation som vi nu upplever gör att man verkligen får fundera över hur FN skall fungera i fortsättningen – hur FN skall göra skäl för namnet fredsorganisation och bidra till att skapa fred och säkerhet i världen. Jag kan inte se att det här kriget bidrar till det.

Anf. 9 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Ingela Mårtensson kom in på det som jag tänkte ta upp, nämligen barnens rätt. När och var kommer barnen in?

Det största miljöhotet är krig; det finns inget större miljöhot. I dag är det 50 oljekällor bara i det nu aktuella området som står i brand. Man säger att kärnvapen kan man använda, för det strider inte mot folkrätten. Man har redan i inledningsskedet bombat kärnkraftverken – forskningsreaktorerna. I Sverige sägs det att man aldrig skulle bomba våra kärnkraftverk – men så har man gjort i inledningsskedet. Ingen vet konsekvenserna av det.

Jag kommer just från Ignalina i Litauen. Vi är ju så rädda att Ignalina skulle läcka, osv. När jag talade med säkerhetspersonalen där, sade man: "Det som vi har här är väl inget farligt, vi har ju sådan kontroll över det. Men vad händer i Irak, i Mellanöstern?" Det var ett bete som jag inte kunde låta bli att ta tag i. Vad som åsyftades var helt enkelt att av kärnkraften kan ett land göra kärnvapen genom att upparbeta och ta till vara plutonium – och därmed bli en kärnvapennation. Det är någonting som man har blundat för i i-världen, och naturligtvis även i Sovjet. Här var det alltså klart uttalat. Säkerhetspersonalen i Ignalina gav mig betet, jag svalde det – och gav tillbaka. Jag sade: Javisst, kärnvapen och kärnkraft är siamesiska tvillingar, och nu ser vi hur det har gått.

Vi har bistått de här länderna med vapen. Vi har bistått med att underhålla och bygga upp den mängd av militära vapen som finns i Irak.

I tilläggsprotokollet, som upprättades 1977 i FN, sägs att man inte får sätta

in repressalier mot annat än militära områden. Det är t.o.m. begränsat så fantastiskt att om det finns militära mål i byar och städer, eller i områden där människor bor och lever, skulle man inte få angripa. Men det förbudet var så kategoriskt att USA och Frankrike inte ville ansluta sig till det.

Vad är det som händer i dag? Man frågar sig: Vems folkrätt värnar FN om genom att till USA och allierade delegera rätten att ta till militära åtgärder? Är det barnens och kvinnornas? Hade inte Sverige kunnat stoppa den "innovation" av FN-stadgan som Gudrun Schyman talade om? Det är en innovation som jag anser innebära ett Orwellskt nyspråk.

Att rädda kommande generationer från krigets gissel, som det står i den här paragrafen – är det vad man håller på att göra nu, när man utsätter människor för den största miljökatastrofen någonsin, om vi ser det fysiskt?

Det finns någonting som kallas fattigmans atombomb, som har mycket hög dödlighet, 90 %. Det är en kvävningsbomb som kan åstadkomma en bränsle- och luftblandning vilken detonerar en bit ovanför markytan och sänder jämnt fördelade kraftiga tryckvågor över en stor yta. Den anses militärt vara mycket effektiv, då den slår ut oskyddade människor i terräng och fortplantar sig ner i markens håligheter och bunkeröppningar. Det låter som science fiction, men det är verklighet, för detta användes i Vietnam.

Hur skall man möta den psykologiska effekten av det här kriget? Hur skall jag som lärare, som riksdagsledamot i utbildningsutskottet, kunna gå ut i skolorna och tala om fredsundervisning, när FN har fått ett redskap som gör att man löser en konflikt Mellanöstern med krig – FN som skall vara en förebild, som skall vara fredsbevarande?

Det visar sig att vad barnen lär sig av är att se på TV. 70 % av det de lär sig bygger på vad de ser på TV; det är den främsta kunskapskällan. Jag läste i Lärarnas Tidning om kriget och barnen:

"I dag är det många av våra barn, från förskolan och upp till gymnasiet, som sover dåligt på nätterna och ställer brådmogna frågor om krig och död och sin egen framtid. TV, tidningar och de vuxnas samtal ger dem ångestfylld närhet till våldets arenor.

Föräldrar och lärare, själva plågade av oro och ovisshet, står nog ofta svarslösa. Ändå är det viktig att de låter barnens tankar och känslor komma till uttryck, att de diskuterar dem och tillför den erfarenhet och kunskap de själva har som vuxna."

Jag vill säga till utrikesministern: Det var inte länge sedan jag stod i Hiroshima och tittade på förödelsen, som man försökte visa i ett museum. Där har alla höjdare i världen skrivit: Detta får inte upprepas. Vi vet att verkan av den bomb som fälldes i Hiroshima var bara en bråkdel av vad som kan hända i det nu aktuella området. Man har där samlat stora militära arsenaler. Tänk bara på de atomubåtar som finns där och som både drivs av kärnkraft och kanske är kärnvapenbestyckade! Tänk på de kärnkraftverk som är belägna i området och på den miljöförstöring som kan ske genom kemiska och biologiska stridsmedel!

Jag frågar utrikesministern: Kunde inte Sverige ha varit mer aktivt för att förhindra detta? Vad kommer att ske för att alla skall sätta sig vid förhandlingsbordet och förhandla om Mellanöstern – där jag inbegriper även Kurdistan?

Anf. 10 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har fått många frågor, och jag hinner inte svara på dem alla i första omgången. Men jag skall börja med frågan om krig och fred.

Det är klart att det alltid är ett nederlag då man tvingas ta till krig, eller våld över huvud taget. Ändå kan man hamna i en situation då det är nödvändigt. Jag har upplevt detta mycket personligt. Som mycket ung var jag vapenvägrare. Jag kunde inte tänka mig att använda vapen för att döda en annan människa. Så kom våldförandet på våra grannländer, förföljelsen, tortyren, dödsskotten. Jag sade mig: Om någonting sådant händer i vårt land, så måste jag vara beredd. Skulle svenska barn – och mina barn – vara utsatta för detta hot utifrån, detta hot mot demokrati, frihet och människoliv, så tvekar jag inte ett ögonblick att bära vapen. Det är grunden för den svenska försvarspolitiken.

Vad är det som har hänt här? Jag är litet överraskad av att Hans Göran Franck och Gudrun Schyman med sitt stora engagemang säger så litet om Saddam Hussein, denne man som hänsynslöst har ockuperat – våldtagit – ett annat land, som har dödat barn och låtit sina soldater våldta kvinnor, som har förött ett land och som bara med ett par ord skulle kunna göra slut på allt detta – genom att säga: Jag drar mig ur Kuwait. Där ligger skulden.

Då kommer vi in på de svenska ansträngningarna. Vi har verkligen ansträngt oss. Den som påstår motsatsen talar i nattmössan, eller vad man nu skall använda för uttryck om den som talar ett så underligt språk. Vi har jobbat från den första dagen – den 2 augusti – för att hitta en fredlig lösning. Vi har varit i kontakt med mängder av länder. Många länder har sagt att Sverige här har en särskild roll att spela som medlare, eftersom vi så många gånger tidigare har fungerat i sådana sammanhang.

Nu går jag kanske längre än vad jag skall göra i utrikespolitiska frågor, men jag tycker att det är värt att göra det. Irak sände en emissarie till oss för att diskutera – trodde vi – hur man skulle kunna komma in i det diplomatiska spelet. Vi skickade en emissarie till Irak för att finna ut om vi ur svaren på våra frågor kunde hitta någon möjlighet till ett svenskt agerande.

Sveriges enda möjlighet att verkligen agera konkret i sådana här frågor är att vi inte syns och inte hörs, för att finna ut var de olika parterna står. Då det första steget tas – som måste vara att Irak drar sig ur Kuwait – skall man också veta vad den andra parten gör, så att man törs ta det första steget. Men vi fick inte det minsta tecken.

Det krävs i ett sådant här fall dels att man på båda sidor vill ha fred, dels att man har fullt förtroende för Sverige. Vi agerade på alla de kanaler som kan tänkas – i FN, via enskilda länder, via PLO och via andra organisationer.

Vi ville att man skulle fortsätta sanktionerna. Vi tyckte att det var fel, i varje fall väldigt äventyrligt, att fastställa en deadline, men FN kom fram till att besluta om en sådan, på den grunden att man inte såg det minsta tecken från Saddam Hussein. Lägg inte skulden någon annanstans än där den skall ligga!

Då är frågan, och den hinner jag inte utveckla nu: Vad kan vi göra mer i den här situationen? Då tror jag att det är väldigt viktigt att slå fast att FN-beslutet inte är olagligt, inte något brott mot stadgan. Vi skulle ha velat ha ett FN-beslut enligt § 42, men då hade också Sverige varit i den situationen

att vi hade varit skyldiga inte bara att skicka vapen utan också att skicka trupp, om FN så hade begärt.

Det skall man ha med i debatten när man diskuterar vapenförsäljning. Jag skall återkomma till det sedan.

Anf. 11 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! I frågan om krig och fred företräder jag inte någon pacifistisk inställning, men de nuvarande vapnen och krigföringsmetoderna har lett till att man måste vara långt mera restriktiv än tidigare med att tillgripa militära sanktioner. Situationen den 17 januari var inte sådan att militära medel skulle tillgripas.

Sten Andersson hade dagen innan en annan uppfattning än den han deklarerade här dagen därpå. Det går då inte att bara hänvisa till att *andra* gjorde en bedömning. Sten Andersson gjorde både den 10 och den 16 januari sina bedömningar, och de var riktiga. Det fanns inte anledning att ändra ståndpunkt på det sätt som skedde.

När det gäller Saddam Hussein är det väl på det sättet att jag tillsammans med en del andra ledamöter från olika partier här i riksdagen har framfört mycket mera kritik än några andra. Vi har gjort det dels i samband med ett besök i turkiska flyktingläger för ett par år sedan, där vi kunde iaktta hur Saddam Hussein hade agerat, dels efter ett besök i Irak för drygt ett år sedan, då vi med skärpa fördömde diktaturen.

Men på den tiden och dessförinnan var det inte så lätt att komma fram med den kritiken. Det var inte så många som ville lyssna. Då reste höga tjänstemän till Irak för att se till att handelsförbindelserna gick i lås. Det var på den tiden då Sovjetunionen, USA och Frankrike försåg Irak med jättelika militärleveranser. Då var det svårt att komma fram med den här kritiken och få gehör för hur viktig den var.

Sedan vill jag säga att det är märkvärdigt att Sten Andersson här står och säger att om man hade tillämpat § 42, hade vi blivit skyldiga att delta i kriget. Men faktum är ju att om man hade gått efter FN-stadgans regler, hade man inte fått igenom beslutet i FNs säkerhetsråd, därför att då hade både Sovjetunionen och Kina motsatt sig det. Det var på grund av delegationsbeslutet som man kunde få igenom att militära åtgärder skulle tillgripas.

Anf. 12 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag tycker att det är ganska oförskämt av Sten Andersson att säga att Hans Göran Franck och Gudrun Schyman talar så tyst om Saddam Hussein. Jag tycker faktiskt att det är oförskämt. Hans Göran Franck har framfört en hel del av vad vi har sagt tidigare om Saddam Husseins framfart och också vilka krav vi har ställt på den svenska regeringen att ta upp den terror som denne har bedrivit i sitt hemland, med förtryck av oliktänkande av olika slag och med förtryck av andra folkgrupper.

Vi har också krävt att Sverige inte skulle vara ett av de länder som har försett Saddam Hussein med vapen. Vi vet att den svenska regeringen har sett mellan fingrarna vad gäller smuggling av vapen till Irak. Vi vet att det har kommit svenska vapen dit. Det tycker jag att man kan anklaga den

svenska regeringen och Sten Andersson för, men kom inte och anklaga oss för att inte ha sagt ifrån om Saddam Hussein!

Naturligtvis ligger ansvaret på Saddam Hussein. Men alla andra, inkl. den svenska regeringen, har väl också ett ansvar för hur konflikten nu utvecklar sig. När det inte blev detta kirugiska snitt, ett ingrepp som på en vecka utan några som helst civila offer skulle göra att Saddam Hussein lämnade Kuwait, har vi väl alla ett ansvar för fortsättningen ser ut?

Är det möjligt, Sten Andersson, att säga att man kan hamna i en situation då man måste tillgripa vapen, när vi ser hur den moderna vapenteknologins utveckling innebär kostnader, offrande av människoliv, resursförstöring och naturförstöring i en omfattning som är oöverskådlig? Finns det ett läge då man kan säga att det här var värt priset?

Vem kan sätta sig över alla dem som har förlorat och säga att det var värt priset? För vad? frågar jag mig. För vem är det som vi är lojala i den här situationen?

Jag tycker att det var bra att Sten Andersson sade att den svenska regeringen tyckte att sanktionerna borde få verka längre. Vi tyckte inte om deadlinen, sade Sten Andersson. Då frågar jag: Varför har inte den svenska regeringen protesterat i FN mot detta? Varför har ni inte kritiserat säkerhetsrådets beslut? Varför står det bara i svaret att Sverige som lojal medlem i FN ställer sig bakom resolutionerna? Varför för ni inte fram kritiken? Det skulle ju stödja bl.a. den kritik som framförs i USA mot hur den amerikanska regeringen agerar.

Frågan om vapenexporten sade Sten Andersson att han skulle ta upp sedan. Jag väntar med stor nyfikenhet på vad han kommer att säga. Är det i detta läge "an appropriate support" att Sverige skall leverera vapen? Vad har man svarat på de diplomatiska förfrågningar som USA har gjort om att få köpa stora leveranser för att kunna fortsätta kriget? Det är ju detta det handlar om.

Anf. 13 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Sten Andersson anklagar oss andra för att inte ha pratat om Saddam Husseins brott. I likhet med Hans Göran Franck vill jag verkligen dementera det, för vi som finns här i kammaren i dag har minsann fört fram de synpunkterna.

Då vill jag erinra Sten Andersson om det tal som han höll på Halabjadagen på Sergels torg. Sten Andersson fördömde där användningen av gas men nämnde inte vem som var boven, nämligen Saddam Hussein. När Saddam Hussein tömde 3 839 byar, var Sten Andersson tillsammans med världspressen upptagen med att beskriva två förstörda byar i Rumänien.

Det krävs ett utrikespolitiskt uppvaknande. De handelsförbindelser som Sverige har haft med Saddam Hussein och som vi från vänsterpartiet har ansett skall hållas på lägsta möjliga nivå på grund av Saddam Husseins brott mot mänskliga rättigheter har lett till mångmiljardförluster och gisslandramer och till att 2 miljoner aktieägare har förlorat i genomsnitt 30 000 kr. var. Jag hoppas att man efter dessa erfarenheter skall se litet annorlunda på vilka förbindelser vi har med diktaturerna runt om i världen.

I internationella sammanhang, exempelvis på världskonferensen om ke-

miska vapen i Paris 1989, nämndes inte med ett ord Iraks brott 1988. Iraks bombningar med kemiska vapen nämndes inte heller av Sverige, och den kurdiska representanten som ville vara med nekades att delta i konferensen.

Så jag vill verkligen fråga: Vad har Sten Andersson gjort fram till nu när det gäller att fördöma Saddam Husseins diktatoriska regerande och Saddam Husseins brott?

Anf. 14 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag vill först instämma med de tre föregående talarna när det gäller kritiken av Saddam Hussein. Jag trodde faktiskt att hopkopplingen av fredsopinionen och Saddam Hussein är ett skamgrepp som inte Sveriges utrikesminister skulle ta till, utan att det kunde förbehållas Ulf Nilson i Expressen och liknande ställen. Eftersom vi ofta är intresserade av och initierade i fråga om Mellanöstern har många av oss sett karaktären hos Saddam Husseins regim långt före många av dem som nu står upp och hyllar kriget.

Av alla de frågor som ställdes hoppas jag att Sten Andersson hinner kommentera den om Röda korset, för det är faktiskt en ganska allvarlig sak att Röda korset har en helt annan uppfattning om hur det ligger till än landets utrikesminister.

Det är säkert riktigt att det har bedrivits tyst diplomati. I något enstaka fall t.o.m. vet jag att sådan har bedrivits. Men, som Hans Göran Franck sade, när det sedan visar sig att den inte leder till resultat, är det inte då Sveriges roll att säga ifrån med hög röst och slå vakt om freden som metod att lösa internationella konflikter?

Det är ju detta det handlar om här: freden som metod – skiljedom, sanktioner, alla möjliga andra instrument, för att utan krig lösa internationella konflikter. Klarar man inte av det, skapar man inte en rättsordning, utan man skapar internationell anarki under FNs överhöghet, vilket bara gör saken värre.

Sedan säger Sten Andersson att ockupationen av Danmark och Norge övertygade honom om att krig kan vara nödvändigt. Jag är visserligen militärvägrare och har suttit i fängelse för det, och jag tillhör ett näst intill radikalpacifistiskt parti, men jag kan också acceptera att man använder vapen i självförsvar. Att den angripne använder vapen, kan jag tänka mig att man måste acceptera. Men här handlar det inte om detta, utan det handlar om att man använder vapen för att etablera en rättsordning. Det är något helt annat och förblir något helt annat.

Dessutom tror jag att kriget som metod är extra förödande i Mellanöstern. Jag tycker att det är märkligt att så många av dem som anser sig vara Israels vänner tycks gilla det här kriget, för erfarenheten säger att av krig i Mellanöstern skapas nya arabiska revanschstämningar, och varje gång är araberna starkare. Det har varit krig med stor regelbundenhet – 1948, 1956, 1967, 1973, 1982 och 1991 – och varje gång har den arabiska sidan varit militärt starkare.

Någon gång, om detta inte får ett slut med en fredsuppgörelse, blir den arabiska sidan alltför stark. Jag är rädd för vad som kan hända år 2000, om man inte får en fredlig lösning och slut på krigskedjan.

Anf. 15 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Det är säkert inte lätt för utrikesministern att svara på alla frågor, för de har blivit väldigt många. En av de frågor som jag vill lyfta fram är att man måste utgå ifrån att krig egentligen inte kan accepteras. Även om det finns lägen då man kan tycka att man skulle kunna acceptera krig, är det i grunden oacceptabelt. Precis som Per Gahrton sade, är krig särskilt olyckligt i Mellanöstern. Om det här kriget kommer att lösa några problem står skrivet i stjärnorna. Det är mycket möjligt att det skapar mycket större problem.

Därför tycker jag att det är viktigt att Sveriges regering är utomordentligt aktiv på alla möjliga sätt, och det är jag säker på att regeringen också är. En fråga som jag har i det sammanhanget gäller statsministerns förslag om en paus i kriget. Att säga att man skall göra en paus i kriget, under förutsättning att Saddam Hussein lovar att omedelbart dra sig tillbaka, är egentligen ett meningslös utspel. Vi vet vad han kommer att svara.

Trots att man kan resa kritik mot den åsikten – jag inser det – tror däremot jag att det skulle vara meningsfullt om FN ensidigt gjorde en paus i kriget under några dagar, för att markera att FNs huvuduppgift inte är att föra krig utan att det är att söka andra lösningar. Under pausen skulle Saddam Hussein få en chans att visa om han är beredd att acceptera vapenvila eller ej.

Det skulle vara en viktig markering för FNs fortbestånd, tror jag, att visa att man är beredd att offra litet grand för att uppnå fred. Jag inser att det inte är oproblematiskt att se saken på det sättet, men jag tror att inte minst i Mellersta Östern skulle det vara riktigt att göra en sådan markering.

Jag har inte riktigt kunnat tolka utrikesminsterns svar här. Det handlar inte om något villkorlöst eldupphör, står det i svaret, utan om en paus i utbyte mot en klar avsiktsförklaring. Men jag förstår inte riktigt sambandet mellan pausen och villkoret, och det skulle jag vilja ha klarlagt.

I frågan om att avvisa krav på att sända stridande trupp uppfattade jag utrikesministern på det sättet att Sverige i praktiken har gjort det. Men jag vill gärna ha ett klart besked på den punkten också, för jag tror att detta är viktigt för väldigt många. Jag uppfattar det så att om Sverige går ut i strid, försämras avsevärt våra möjligheter att bidra till fred i olika delar av världen, vilket jag tycker är vår huvuduppgift. Jag tror nog att också FN inser att Sverige spelar den rollen, men jag vill gärna ha svar på den frågan liksom naturligtvis på frågan om vapenexporten.

Anf. 16 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Sten Andersson valde att i sin replik inte speciellt gå in på de frågor vi ställt utan talade mer om krig eller inte krig som metod att lösa konflikter vid Persiska viken. Jag hoppas ändå att jag kan få svar på om Sten Andersson tycker att det är förenligt med FNs uppgift att alliansen använder kärnvapen, om man kommer till den ståndpunkten att sådana bör tillgripas. Det som sades om att köpa sig röster skulle jag gärna vilja ha en kommentar till.

Jag tror inte att det är oundvikligt att använda kriget som metod att lösa konflikter. Jag tycker inte att man har gjort tillräckligt för att lösa den här konflikten på fredlig väg. Jag tar fullständigt avstånd från den invasion som

Irak har gjort sig skyldigt till gentemot Kuwait och dess befolkning. Naturligtvis måste vi i omvärlden reagera på detta. Men det betyder inte att man måste använda sig av militärt våld.

President Mitterand lade fram ett förslag i början av hösten om en fredsplan, som jag vet att utrikesministern ställde sig i bakom i en debatt i kammaren. För mig är det obegripligt varför det inte gick att använda sig av denna plan. Det fanns tecken att man också från Iraks sida var intresserad av att diskutera planen. De uppgifterna fick vi när vi var i Irak och talade med bl.a. utrikesministern där. Jag tycker inte att tillräckliga försök har gjorts. Fler försök borde ha gjorts.

Förutom allt lidande för befolkningen, har det som man ställt till med också bidragit till att försvåra relationerna mellan religiösa och etniska grupper. Även här i Norden kan man se hur infekterat det har blivit. Det håller t.ex. på att växa fram ett arabhat. I t.ex. Norge avskedas städare som är muslimer. Hur skall det gå att bygga upp något nytt och finna på fredliga lösningar när det blir så infekterat mellan olika grupper?

Jag tycker att det utvidgade kriget har bidragit till att försvåra relationer mellan människor. Det är en av de allvarliga konsekvenserna med tanke på möjligheterna att bevara fred i fortsättningen. Jag tycker att mänskligheten har tappat ansiktet genom att man har varit tvungen att gripa till dessa militära insatser. Jag hade hoppats på att man hade kunnat finna andra metoder.

Anf. 17 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Först vill jag säga några saker för att undvika missförstånd – sådant har redan kommit till uttryck.

Jag tvivlar inte ett ögonblick på er vilja, era ambitioner och bidrag till att åstadkomma en fredlig lösning – inte ett ögonblick. Men ni har heller inte anledning att betvivla min vilja att åstadkomma en fredlig lösning. Jag har både tidigare som partisekreterare och nu som utrikesminister i aktiv handling försökt att bidra till fredliga lösningar. Någon gång har jag lyckats, flera gånger har jag dess värre misslyckats.

Jag skall försöka svara på frågan om en paus. Vi trodde – och det kanske finns anledning att tro det fortfarande – att om en situation inträffar där Iraks möjligheter att aktivt stödja de några hundratusen soldater som befinner sig i Kuwaits öken är utslagna, skulle det vara dags att ta en paus. I stället för att använda våld mot de trupperna skall man uppträda som man gjorde under sexdagarskriget när hundratusen människoliv räddades genom att soldaterna törstades ut ur sina krigsställningar.

Här kommer det in en fråga som Per Gahrton förtjänstfullt har tagit upp tidigare. Jag visste inte då hur mycket det låg i den frågan. Det vet jag inte med säkerhet nu heller. Men allt fler av de utrikesministrar med förhållandevis god insyn i förhållandena – god insyn har väl ingen – som jag har talat med säger att de utgår från att denne Saddam Hussein är så cynisk, så beredd att offra sitt folk – också kvinnor och barn – att han väntar ändå fram till den tidpunkt då hans eget liv eller hans möjligheter att överleva som politiker är nära sitt slut innan han är beredd att dra sig ur Kuwait. Det är också en bedömning som man måste ha med i sammanhanget.

Jag vill gärna säga att det är rätt att vi har reagerat för litet emot Saddam

Hussein tidigare. Men vi måste i det stycket också vara litet rättvisa. Ingen har gjort tillräckligt. Men vi har inte varit overksamma från regeringens sida. Någon sade att jag vid ett tal på Sergels torg på temat "Aldrig mer Halabja" inte talade om att det var Saddam Hussein som låg bakom. Men budskapet gick ändå fram till Irak. Våra handelsförbindelser avbröts för en lång tid framåt. Vi har tagit upp frågan om konventionen om mänskliga rättigheter i FN åtminstone två gånger. Vi har alltså försökt att driva frågan, men jag medger inte tillräckligt hårt.

Utbrottet om oförskämdhet, Gudrun Schyman, innehöll en del som var oförskämt i överkant. Gudrun Schyman säger att den svenska regeringen har sett genom fingrarna med vapensmuggling till Irak. Det är ren och skär lögn! Ett sådant uttalande förbättrar inte våra möjligheter att diskutera med varandra.

Jag skall gärna kommentera detta med vapenaffärer. Det finns ingen skyldighet för Sverige att sälja vapen. Om det kommer framställningar har vi i regeringen att behandla dem efter de riktlinjer som denna riksdag har fastställt. Då måste vi naturligtvis också ta hänsyn till att det är FN som har givit alliansen, koalitionen, rätt att använda vapen. Det innebär inte – som någon gjorde gällande – att varje i koalitionen deltagande land skulle ha någon slags rätt att få köpa vapen från Sverige. Där ingår länder till vilka vi aldrig har sålt ett vapen och inte heller i denna situation skulle vara beredda att göra det.

Jag upprepar det som Jan-Erik Wikström har sagt. Det har rått total enighet i utrikesnämnden och den parlamentariska nämnden om de vapenaffärer som har varit uppe till diskussion. Det gäller även principerna. Jag återkommer till vilka lärdomar vi kan dra av detta.

Vidare har vi fältsjukhuset och Röda korset. Det har varit besvärligt för Röda korset att verka i den regionen. Jag har i Genève talat med generalsekreteraren för Röda kors-kommittén. Han framhöll att man möter svårigheter i en del av de arabiska länderna. Det gick att komma snabbare fram med denna lösning, och det gällde att handla snabbt. Röda korsets fana vajar nu utanför sjukhuset, och på det sättet är Röda korset närvarande.

Jag återkommer till de övriga frågorna i nästa inlägg.

Anf. 18 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! När det gäller vapenexporten är det klart att det finns inga folkrättsligt tvingande förpliktelser för oss att leverera vapen. Normalt sett gäller att när det kommer framställningar eller propåer från FN skall de behandlas i positiv anda. Men mot den bakgrund som föreligger och för att få ett stopp på kriget är det viktigt att avvisa sådana propåer. I varje fall bör regeringen inta en så stor restriktivitet – jag har fått uppfattningen att det finns förutsättningar för det – att alla sådana framställningar om tillstånd skjuts upp till dess att kriget är över. Det är ett samlat krav från hela fredsrörelsen i vårt land att framställningar skall behandlas så.

Jag skulle inte mer gå in på det som har hänt tidigare. Det viktigaste nu är inte att få en konfrontation mellan fredsrörelsen och regeringen. Tvärtom, det är fråga om att försöka att nå positiva, konstruktiva ting för att åstadkomma fred.

Det finns en del viktiga saker som jag vill ta fasta på. Det är kravet på eldupphör, kravet på en Mellanösternkonferens och insatser för krigets offer både nu och i framtiden. Det råder inte heller delade meningar inom den aktiva fredsopinionen om att Irak ovillkorligen måste lämna Kuwait. Det är också viktigt att se att det finns en viss form av samstämmighet när det gäller att de icke-arabiska styrkorna skall lämna regionen. De skall inte få bita sig fast på det sätt som har hänt i andra delar av världen. Det skall här verkligen bli garantier och utfästelser om att de skall lämna regionen.

Slutligen vill jag säga något om det humanitära biståndet. Som jag sade i mitt första inlägg går fyra femtedelar av biståndet till fältsjukhuset. Så mycket kostar det. Eftersom sjukhuset kostar 400 milj.kr. blir det bara 100 milj.kr. kvar. Därför är det angeläget att öka insatserna till övriga delar. Framför allt gäller det Röda korset, som kan komma in i områden där andra inte kommer in.

Anf. 19 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag betvivlar inte Sten Anderssons vilja att bidra till fred. Jag tror att vi kan vara fullständigt överens om att samtliga som debatterar i dag hyser en stor vilja till fred. Men frågan är vilka medel, Sten Andersson, som skall användas för att nå målet.

Jag tar upp frågan om vapenexport som ett exempel på att det kanske inte bara är de intressena som spelar in. När man tittar på den svenska vapenexporten genom tiderna och i vilka länder de svenska vapnen har hamnat, kan man se att det inte bara är fredsintressena som har varit tongivande i dessa affärer. Jag förstår mycket väl när Sten Andersson säger att våra relationer när vi diskuterar smuggling av vapen inte blir bättre. Jag är mycket väl medveten om detta. Det är inte mitt syfte att förbättra mina relationer med Sten Andersson när jag påpekar att vapensmuggling pågår. Syftet är att smuggling skall upphöra och att den svenska vapenexporten skall upphöra. Det är en viktigare fråga än mina relationer till Sten Andersson.

Vidare har vi frågan om möjligheten att få Saddam Hussein att lämna Kuwait med hjälp av de militära ingripandena. Det är bra att Sten Andersson tar upp diskussionen om att Saddam Hussein kanske inte lämnar Kuwait förrän hans eget liv står på spel. I diskussionen ingår det att Saddam Hussein inte ser kriget som ett medel utan som ett mål. Om det är så måste man tänka om. Uppfyller man inte Saddam Husseins innersta krav och önskningar i det fallet, nämligen att få kriga? Om det är målet och inte medlet, måste det vara möjligt att tänka om och se att det kanske behövs andra insatser. Det är kanske andra saker som behöver göras.

Jag vill slutligen upprepa några frågor som jag inte har fått svar på ännu. Anser Sten Andersson att det nuvarande kriget förs inom de ramar som finns angivna i resolution 678? Anser Sten Andersson att svensk vapenexport i det här läget bidrar till en fredlig lösning av konflikten i Mellanöstern? Hur har den svenska regeringen svarat på de diplomatiska underhandsfrågor som har kommit från USA i detta läge om att få köpa stora vapenleveranser?

Anf. 20 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Sten Andersson säger att budskapet gick fram till Irak, även om Sten Andersson inte utpekade Irak som skyldigt till gasbombningarna.

Nästa steg var att Pierre Schori skickades på en resa till Bagdad. Efter den resan gick handelsmaskineriet utan gnissel. Man kan kanske fråga sig vad Pierre Schori sade i Bagdad hos Saddam Hussein.

Sten Andersson har inte med ett ord svarat på den fråga jag ställde i mitt första inlägg, nämligen om USAs bombningar i Kurdistan i Turkiet och om Sten Andersson anser att de ryms inom FN-konventionen. Jag förväntar mig ett starkt fördömande av hur Turkiet utnyttjar situationen. Man har där ökat förtrycket mot kurderna. Det är verkligen beklagligt att Turkiet än en gång har lyckats med att lura västvärldens kritik och Europarådets kritik genom att deklarera att språklagarna skall ändras. Anders Björck har skickat telegram till Özal. Resultatet som kommer – jag läste det i går – är en stark skärpning av språklagarna.

Jag frågade också om Sverige har planer på att hjälpa de flyktingar som finns i Kurdistan i Turkiet. De har det mycket svårt, eftersom de saknar hem, det är kallt i området och de svälter.

Eftersom även invandrarministern sitter i kammaren vill jag passa på att säga att jag verkligen hoppas att Sverige inte skickar tillbaka asylsökande till det området. Det som sägs här i kammaren är viktigt för vår flyktingpolitik, framför allt vad utrikesministern säger om förhållanden i olika länder. Jag fick i dag höra från arbetsmarknadsdepartementet att när det gäller det utvisningsstopp som har funnits för kurder från detta område i Turkiet har man meddelat från den högsta ledningen att det är fritt fram att skicka tillbaka människor dit igen. Jag beklagar verkligen det. Förtrycket mot kurderna i området har ökat mycket kraftigt, och det kommer många rapporter därifrån om vad som försiggår där just nu.

Anf. 21 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag får väl stå ut med att Gudrun Schyman inte har något behov av att förbättra relationerna med mig. Jag tror att hon skulle må gott om nätterna om hon förbättrade sina relationer till sanningen. Är det så som Gudrun Schyman säger att svenska vapen har smugglats till Irak, bör den byken tvättas. Jag uppmanar Gudrun Schyman att gå till polisen. Gör hon det inte är hon i en mycket besvärlig situation efter det uttalande hon har gjort.

Jag skall nu svara på en del av de frågor jag har fått – om jag nu hinner med. Berndt Ekholm vill ha en försäkran om att Sverige inte skall skicka någon trupp. Det kommer vårt land inte att göra, om beslutet är utformat på det sätt som det är i dag. Men det skulle kunna hända om beslutet fattas i enlighet med 42 §.

Är det nödvändigt att sända vapen? Jag har redan svarat på den frågan. Det föreligger ingen sådan skyldighet. Det skall prövas efter de svenska riktlinjerna för vapenhandel.

Ingela Mårtensson frågade om kärnvapen får användas. Nej, det är mot FNs eget beslut.

Jag kommer kort in på det som ändå är viktigast. Vad kan vi mer göra? Det är viktigt att säkerhetsrådet är aktivt. Det är det enda organ som kan fatta beslut. Jag tar för givet att säkerhetsrådet får alla de informationer som

krävs för att fatta beslut. Jag skulle kunna gå djupare in på det, men det skall jag inte göra.

Det som Jan-Erik Wikström, och flera andra också förresten, var inne på är också viktigt, nämligen att vi redan nu måste arbeta med det som skall ske framöver. Vi måste diskutera vad som skall följa efter kriget. Hur skall vi garantera freden i detta läge? Då kommer vi in på hela raden av frågor, bl.a. en Mellanösternkonferens, där alla frågor i Mellanöstern måste tas upp. Det gäller även den kurdiska frågan, som särskilt har nämnts här. Vi måste utarbeta ett säkerhetssystem för Mellanöstern på samma sätt som vi har gjort i Europa.

Jag delar helt den uppfattning som Hans Göran Franck ger uttryck för här, nämligen att vi nu skall koncentrera oss på det humanitära. Vi har redan anvisat 728,6 milj.kr. Regeringen behandlar just nu förslag som har kommit om särskilt insatser för palestinierna. Palestinierna är det folk av dem som är särskilt utsatta som har fått minst hjälp. Vi får alltså anledning att återkomma.

Vi kommer att fortsätta att arbeta aktivt för att hitta en fredlig lösning. Det vore bra om vi kan få flera uppslag från riksdagen än de som har kommit i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

## 3 § Svar på interpellation 1990/91:121 om kostnadsskyddet vid sjukresor

Anf. 22 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Rosa Östh har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att den enskildes kostnadsskydd vid sjukresor snabbt skall kunna återställas till acceptabel nivå. Frågan är ställd med anledning av de uppkomna effekterna för den enskilde av att mervärdeskatt införts på sjukresor från årsskiftet. Rosa Östh visar genom ett exempel vad detta kan innebära i ökade kostnader.

För det första får jag framhålla att de effekter som Rosa Östh tar upp är begränsade till att gälla sjukresor med taxi. Vid taxinäringens avreglering den 1 juli 1990 – när rikstaxan avskaffades – ansågs det nödvändigt att införa ett högsta tak för beräkningen av sjukreseersättning från sjukförsäkringen för att förhindra att oskäligt höga taxor skulle börja tillämpas för dessa sjuktransporter. Detta s.k. ersättningstak sattes betydligt högre än den avskaffade rikstaxan för att kunna ge kompensation för eventuella höjningar av taxipriserna den 1 juli 1990. Tyvärr har detta ersättningstak av många taxiföretag kommit att betraktas som en ny rikstaxa för sjukresor. Vid årsskiftet höjde taxiföretagen dessutom sina taxor kraftigt bl.a. till följd av att mervärdeskatt på persontransporter infördes som ett led i omläggningen av skattesystemet. Detta ledde till att flertalet taxipriser blev högre än ersättningstaket, vilket i sin tur fick mycket allvarliga ekonomiska konsekvenser för främst de människor som ofta måste företa långa resor för vård och behandling.

Till följd av den uppkomna situationen snabbehandlade regeringen denna fråga, vilket resulterade i beslut den 10 januari om att höja den kilometerersättning som ingår i nämnda ersättningstak med 1 kr. till 7 kr., dvs. med nästan 17 %. Ändringen skulle gälla för sjukresor med taxi som företagits efter årsskiftet.

Regeringen ansåg att denna höjning av ersättningstaket – även med beaktande av de betydande höjningar av taxorna som taxiföretagen genomfört efter avregleringen – borde innebära att den enskildes kostnad för sjukresor med taxi inte skulle komma att överskrida gällande karensbelopp på 30 kr. per resa.

Statens pris- och konkurrensverk har gjort en beräkning av hur stor höjning av priserna på olika områden som införande av mervärdeskatt motiverar. För taxiresor har denna höjning beräknats till ca 17 %, vilket i stort sett motsvaras av den nyligen genomförda höjningen av kilometerersättningen i ersättningstaket. Regeringen kommer via riksförsäkringsverket och försäkringskassorna att noga följa taxipriserna och bl.a. kontrollera att det inte finns några omotiverade skillnader i prissättningen mellan privata och samhällssubventionerade taxiresor.

Avslutningsvis vill jag meddela att regeringen tillsatt en utredning med direktiv att bl.a. överväga och lämna förslag om ett särskilt högkostnadsskydd för sjukresor för personer som till följd av sin sjukdom eller sitt handikapp ofta behöver företa resor för att få vård eller behandling och därmed drabbas av höga resekostnader. Utredningen beräknas kunna slutföra sitt uppdrag under senare hälften av detta år.

Anf. 23 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation. Hela resonemanget i svaret går ut på att taxiföretagen i allmänhet tar ut för höga priser. Detta skulle vara anledningen till det problem som jag har tagit upp. Jag kan inte dela den uppfattningen helt och hållet. Jag kan i och för sig hålla med om att det i vissa fall finns anledning att ifrågasätta om de höjda priserna till fullo är motiverade av momspåslaget. Men det har knappast gällt i fråga om sjukresorna med taxi. Jag tror helt enkelt att regeringen har förbisett vilka olyckliga effekter som momspåslaget ledde till i de här fallen. Det bekräftas dessutom av att regeringen var så snabb med att rätta till missförhållandet. Det var givetvis mycket bra. Men den frågeställning som återstår är om åtgärden var tillräcklig.

Jag har försökt att följa utvecklingen av den här frågan. Efter vad jag förstår blir utfallet olika för olika företag och därmed också för resenärerna. En del taxiföretag anser sig klara av resorna med den höjda ersättning de nu får. De har ett stort resandeunderlag, och de har möjlighet att kombinera sjukresorna med andra resor.

I andra fall har man bedömt att det är omöjligt att hålla kunden skadeslös, dvs. att denne bara behöver betala 30 kr. per enkel resa. Då blir det kunden som måste hävda sin rätt gentemot försäkringskassan. Så kan det inte få vara. De företag som kan ha svårt att få lönsamhet på resorna är inte minst de som finns i glesbygd, där resenärerna är få och där resorna är långa. Det finns därför anledning för regeringen att noga följa den här frågan.

Då gäller det att inte enbart kontrollera om det finns omotiverade skillnader i prissättning mellan privata och samhällssubventionerade resor, som socialministern säger, utan också att se till vilka skilda förutsättningar som kan gälla för olika företag, och givetvis även hur detta i sin tur drabbar resenärerna. Jag skulle gärna vilja ha ett besked av socialministern här i dag om att så verkligen blir fallet.

Anf. 24 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt att ge mig in i den här debatten, eftersom jag anser att problemet med moms på sjukresor var ett missförstånd som redan rättats till.

Det fanns ett karensbelopp på 30 kr. per resa med taxi, och det ändrades inte när momsen infördes. Som Ingela Thalén sade i sitt svar avreglerades taxi redan den 1 juli 1990, och då beslutades om ett nytt ersättningstak för taxi.

Det var synd att socialministern inte agerade litet kraftfullare när de här problemen dök upp i pressen under mellandagarna. Jag tycker t.ex. att departementstjänstemannens uttalande om att man visste om konsekvenserna, att man skulle följa utvecklingen och att några ändringar inte skulle ske förrän i vår, skrämde upp människor alldeles i onödan. Förordningen fanns ju, och den är inte ändrad. Karensbeloppet på 30 kr. gäller, som jag ser det. Däremot har ersättningstaket höjts med ytterligare 1 kr. från den 1 januari i år.

Ingela Thalén säger att hon förutsätter att höjningen av ersättningstaket skall resultera i att de sjukas kostnader begränsas till karensbeloppet. Folkpartiet liberalerna anser att så skall vara fallet. Det måste vara riksförsäkringsverket eller försäkringskassan som skall förhandla med taxiföretagen. Den enskilde skall bara betala karensbeloppet. Men jag hade, som jag sade, inte tänkt att ge mig in i den här debatten. Att jag ändå har gjort det beror på att det har framkommit att på vissa orter får den enskilde betala mer än karensbeloppet.

Enligt den information som jag har gäller det främst dialyspatienter. Det är svårt sjuka människor som inte har något val. Jag skulle därför vilja fråga Ingela Thalén vad hon tänker göra åt det här problemet. Det kan inte få vara så att människor som är svårt sjuka måste avstå från behandling därför att de inte har råd att åka till den plats där behandlingen utförs.

Jag skulle också vilja nämna ett annat problem, som kanske hänger ihop med vad Rosa Östh sade om taxis olika förutsättningar. Ingela Thalén har kanske inte uppmärksammat det. Det gäller de sjukresor som företas med specialfordon. Alla människor kan inte åka med vanlig taxi. Kostnaderna för specialfordonen är högre än för en vanlig taxibil. När det gäller ersättningstaket gör man ingen skillnad på ersättningen. Den utredning som Ingela Thalén talar om när det gäller högkostnadsskyddet för sjukresor borde kanske uppmärksamma att man ibland använder olika fordon. Man skulle kanske differentiera ersättningen.

Till sist, herr talman, vill jag bara säga att det fall som Rosa Östh refererade till i sin interpellation har fått ett lyckligt slut. Den pojke som det

gällde – det gällde resor både till skola och till behandling – får skolskjuts, och kommunen betalar.

Anf. 25 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! När det gäller hur vi skall komma till rätta med att det fortfarande kommer rapporter om att man inte håller sig inom kostnadstaket på 30 kr. per resa har riksförsäkringsverket uppdraget att följa det här noga. Jag vet att man också diskuterar med taxiföretagen på de försäkringskassor där det här förekommer.

En sak som jag tror har stor betydelse för hela detta område är att staten och Landstingsförbundet har tecknat en överenskommelse om att sjukresehanteringen och sjukreseadministrationen skall övergå till sjukvårdshuvudmännen den 1 januari 1992. Vi följer gemensamt kostnaderna och hur detta utvecklar sig. Vi återkommer till riksdagen med ett förslag om ändring av sjukreseadministrationen. Jag tror att vi på det viset, lokalt och regionalt, kommer att skapa precis den närhet mellan taxiföretag och andra företag som sysslar med transporter och sjukvårdshuvudmännen. Vi får därmed också möjligheter till upphandling så att de som är sjuka får sina resor till den kostnad som de har rätt till. Jag tror att vi på det här lokalt regionala sättet får en helt annan möjlighet att följa detta än vad vi har när vi har ett enhetligt nationellt system.

Anf. 26 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Det är mycket möjligt att det kan vara bra att genomföra den förändringen av systemet, men det är inte säkert att man för den skull, genom att göra en ny organisation, löser de problem som det här handlar om. Det som gör att man är en smula betänksam och en smula skeptisk inför hur olika organ, statliga myndigheter och andra, hanterar de här frågorna är en rad vittnesbörd om hur människor har blivit bemötta, människor som är beroende av sjukresor. Tjänstemännen har då t.ex. sagt att man väl får vända sig till ett taxiföretag som håller lägre priser, man får förhandla osv. Det visar ju en bristande kunskap om hur verkligheten ser ut.

På många mindre orter, för att inte tala om i utpräglad glesbygd, får man vara glad och tacksam för att det finns ett taxiföretag. I de fallen finns det naturligtvis inte några valmöjligheter eller några möjligheter att förhandla. Det är viktigt att regeringen inte låter sig vilseledas av de uppfattningar som bygger på helt teoretiska föreställningar. Jag tror inte att socialministern hörde mitt kompletterande förslag när det gäller att se över den här utvecklingen. Man måste också beakta vilka skilda förutsättningar som finns mellan olika taxiföretag, dvs. mellan dem som finns etablerade på större orter och dem som finns i glesbygd, och vilka effekter det kan få för berörda resenärer.

Anf. 27 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Det är bra att Ingela Thalén säger att försäkringskassorna kan diskutera med de olika taxiföretagen. Det gäller ju små enskilda företagare. Sedan är det kanske bra att staten går in och diskuterar med landstingen, men problemet med momsen kommer ju att bestå om man inte går

in och diskuterar det på ett tidigt stadium. Vi vet ju att det i dag också finns problem med momsen när det gäller färdtjänsten.

Man måste vara uppmärksam innan man fattar några beslut så att man undanröjer sådana problem som nu har dykt upp. Det går inte att bara säga att man har målsättningen att människor skall kunna åka till det pris som de har rätt till, utan i så fall får försäkringskassan stå för den här kostnaden tills man har kunnat göra med upp taxi. Den enskilde får inte komma i kläm. Det är ofta sjuka människor som det gäller, och de har det redan ekonomiskt besvärligt.

Anf. 28 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det som Rosa Östh tar upp, nämligen skilda förutsättningar mellan taxiföretagen, är naturligtvis ett problem. Men det finns ingenting som hittills visar att taxiföretagen i glesbygd skulle ha avsevärt sämre förutsättningar att klara detta av olika skäl. Man har som regel större möjligheter till planerade resor, vilket man inte har i storstäderna eller de större kommunerna. Man kör alltså bilarna med mindre beläggning i de stora städerna än vad man gör på mindre orter osv.

I en rapport som statens pris- och konkurrensverk har tagit fram pekar man på de kraftiga prisökningar som skedde efter avregleringen. Man anser också i rapporten att taxiföretagen har infört en nästan helt obegriplig prissättning. Detta är naturligtvis någonting som måste gås igenom ordentligt. När det sedan gäller det som Barbro Sandberg tar upp, nämligen övergången från staten till sjukvårdshuvudmännen, skall det naturligtvis vara helt klarlagt vilka förutsättningar som skall gälla. Jag kan nog garantera att inte minst sjukvårdshuvudmännen kommer att se till att förutsättningarna när det gäller prissättningen och annat är helt klarlagda innan ett sådant skifte sker.

Jag vill säga till både Barbro Sandberg och Rosa Östh att genom att sjukreseadministrationen förläggs regionalt har man också möjligheter att se över samordningsvinster med andra typer av transporter som samhället subventionerar. Detta är till nytta för människor som har behov av den här typen av resor vid sjukdom eller vid handikapp.

Anf. 29 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! De uppgifter som Ingela Thalén nu kommer med om förutsättningarna för taxiföretagen i glesbygd resp. stad tror jag inte riktigt står att känna igen om man ser det hela från taxiföretagens sida. Det säger sig självt att det är antalet resor som är avgörande för vilka möjligheter ett företag har att utjämna skillnaderna i lönsamhet mellan olika typer av resor.

Hur som helst upprepar jag min vädjan till regeringen att verkligen följa utvecklingen på detta område. Vi har inte råd att laborera med risktagande för den här gruppen av människor. Vi kan inte tillåta att de skall tvingas förhandla utifrån den mycket utsatta situation som de ofta befinner sig i.

Jag kommer att följa utvecklingen mycket noga, och om jag upptäcker att reaktionerna mot systemet fortsätter kommer jag att återkomma till ministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

## 4 § Svar på interpellation 1990/91:125 om samordning av sjukvård och sjukförsäkring

Anf. 30 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig dels när en proposition är att vänta vad gäller samordning av sjukvårdens och sjukförsäkringens finansiering, dels när regeringen tänker vidta åtgärder för att genomföra en samordning av arbetsskade- och sjukförsäkringen.

Karin Israelsson ställer frågorna med anledning av vad som angetts i regeringens skrivelse 1990/91:50 om åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna. Enligt skrivelsen avser regeringen att ta initiativ i syfte att åstadkomma en bättre samordning av sjukvårdens och sjukförsäkringens finansiering och styrning. Försöksverksamhet angående detta skulle snarast inledas och en proposition angående försöksverksamheten föreläggas riksdagen under våren 1991. Vidare anges i skrivelsen att en samordning av sjuk- och arbetsskadesjukpenningen bör ske samtidigt som ett system bör införas med obligatorisk arbetsplatsutredning och rehabiliteringsplan. Förslag till ändringar inom arbetsskadeförsäkringen och rehabiliteringen beräknades kunna föreläggas riksdagen i början av år 1991.

När det gäller frågan om samordning av sjukvårdens och sjukförsäkringens finansiering får jag meddela att omfattande beredningsarbete pågår inom socialdepartementet för att få underlag för att genomföra ett antal olika försöksverksamheter med sådan inriktning. Dessa får dock inte innebära någon förändring av försäkringskassans ansvar för att bevaka patienternas rätt till ersättning. Den medicinska personalens ansvar för medicinska beslut skall heller inte påverkas.

För att alla goda förslag och idéer om detta runt om i landet skall kunna prövas kommer socialdepartementet nästa vecka att tillställa samtliga landsting, försäkringskassor och kommuner inbjudan om att inkomma med sådana förslag senast den 15 april. Ett antal av dessa förslag kommer att bearbetas vidare för att läggas till grund för försöksverksamhet. Vidare avser regeringen att under våren för riksdagen redogöra närmare för olika möjligheter att tillskapa en förbättrad finansiell samordning mellan socialförsäkringen och hälso- och sjukvården. Detta beräknas kunna ske i den aviserade propositionen om försöksverksamhet beträffande kommunalt huvudmannaskap för primärvården. Därefter bör en ytterligare proposition kunna föreläggas riksdagen efter sommaren så att försöksverksamheterna kan påbörjas den 1 januari 1992.

Som jag tidigare denna vecka har svarat Sigge Godin på frågan om en samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna anser regeringen att en mera fullständig samordning av försäkringarna bör ske. Detta bör ske framför allt av det skälet att arbetsskadeförsäkringen av många rehabiliteringsaktörer ansetts som rehabiliteringshindrande. Den arbetsskadade vill i många fall ha frågan om ersättning för arbetsskadan löst innan han är beredd att medverka i en rehabilitering. Regeringen har emellertid vid sina diskussioner med arbetsmarknadens parter funnit att det finns såväl tekniska som avtalsmässiga komplikationer med en sådan samordning. Eftersom parterna uttryckt önskemål om ytterligare beredning av frågan har regeringen bedömt att samord-

ningen bör senareläggas i avvaktan på en sådan beredning. Regeringens avsikt är att genomföra den aviserade samordningen.

Anf. 31 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Frågan om samordning mellan sjukförsäkringen och sjukvården har under de senaste åren ofta framförts, bl.a. från centerpartiet. Kravet har varit att samhällets kostnader för sjukvården skall framgå för sjukvårdens producenter.

Det är orimligt att de kostnader som exempelvis en sjukskrivning innebär inte på något sätt syns inom sjukvården. De vinster som kan fås om detta samband skapas borde då kunna användas inom den direkta sjukvården. En s.k. morot skulle finnas för att sänka den totala kostnaden.

Ett konkret förslag i denna riktning har lagts fram bl.a. av Göteborgs och Bohus läns landsting. Sedan har olika modeller föreslagits för att åstadkomma en bättre fördelning av befintliga resurser.

Vi har från centerpartiets sida fört fram ett förslag som innebär att man regionalt får behålla den avgift som inbetalas till sjukförsäkringen och också lokalt får använda dessa pengar. Naturligtvis kan det behövas en utjämningsfaktor i ett inledningsskede för att förhindra att regionalt utsatta områden får bekymmer. Det är dock en modell.

Det är glädjande att socialdepartementet nu börjar förstå att det finns anledning att på detta område åstadkomma förändringar även i nuvarande socialförsäkring. Tyvärr har mycket tid gått till spillo de senaste åren genom att regeringspartiet har sagt nej till alla initiativ.

I detta års Dagmaravtal avsattes 400 milj.kr. De skall användas i sammarbete mellan sjukvårdshuvudmännen och försäkringskassorna för att anpassa landstingens resurser och verksamhet. Det är meningen att väntetiderna för rehabiliteringsåtgärder inom sjukvården då kan minska. Regeringen skriver också i årets budgetförslag att bättre samverkan mellan vård och försäkring samt mellan vård och socialtjänst syftar till att luckra upp gränserna mellan olika sektorer i den offentliga verksamheten. Regeringen vill också ställa människans behov i centrum, och det är ju en bra utgångspunkt.

Det var med anledning av detta som jag framställde min interpellation. Mycket skrevs angående förändringar, men inget besked gavs i årets propositionslista om när detta skulle inträffa. Det är svårt att läsa in att det är i propositionen om förändrat huvudmannaskap i primärvården som dessa riktlinjer skall presenteras. Nu blir det bara en redogörelse och inga direkta förslag. Vi får väl se vad som kommer att ske.

Vi har inte kunnat acceptera att resurserna inte bättre samordnas och att man som sjukvårdsproducent ute i den närmaste patientkontakten inte också medvetandegörs om de kostnader som samhället åsamkas av sjukskrivningar och eftersatt rehabilitering.

Här spelar också arbetsskadeförsäkringen en stor roll. Det är bara att beklaga att regeringen inte kan presentera ett förslag om samordning av sjukförsäkring och arbetsskadeförsäkring. Den propositionen var däremot aviserad; nu uteblir den. Ibland har man som riksdagsledamot en känsla av att det råder en stor förvirring i socialdepartementet. Det arbete som påbörjats har i många fall fått avbrytas när andra har slagit back. Det är synd att social-

ministern inte själv får leda det arbete hon skall ha ansvar för. Starka fackliga krav sätter käppar i hjulet – det gäller både sjuklön och arbetsskadeförsäkring.

Det ligger i allas vårt intresse att alla som behöver vård och omsorg skall få det. Hälso- och sjukvårdslagen slår fast denna rättighet. Om de resurser som finns inte får användas på bästa sätt på grund av att vissa grupper skall gynnas mera måste en ändring ske. Det är av dessa anledningar det dock finns en viss ljusning i detta svar. Ett arbete skall påbörjas, och försöksförslag skall inhämtas utifrån landet. Det är bara synd att det sker så sent.

De allmänna transfereringssystemen tycks ha förvuxit sig. Onödigt mycket pengar fördelas och inte alltid till dem som bäst behöver pengarna. Köer i vården skall nu delvis övervältras på kommunerna genom Ädelförslaget. Kommunerna tvekar med rätta inför de nya kostnader de får för den stora bit av sjukvården som trots allt är nödvändig för äldre och handikappade. Hur skall socialförsäkringens inkomster fördelas för dessa insatser?

Jag förstår att det när det gäller samordningen möjligtvis kan bli fråga om någon försöksverksamhet och något ytligt förslag under detta riksmöte. Det är bara att beklaga detta. Frågan är nu om berörda parter anser det mödan värt att offra tid och kraft på ett förslag som kanske bara förkastas. Borde inte departementet ha kunnat gå igenom alla de förslag som redan i dag föreligger innan man går ut och frågar? Jag anser att regeringen inte har ägnat detta tillräcklig kraft och inte heller tillräckligt intresse. Hade man gjort det tidigare hade det också funnits mera resurser till sjukvården. Det är i det direkta vårdarbetet som resurserna saknas.

Jag vill med anledning av detta fråga om socialministern kan precisera de litet dunkla rader som finns i svaret om vad i den aviserade propositionen om huvudmannaskapet i primärvården som kan vara till nytta för den här samordningen. Vidare undrar jag vilka utsikter som finns när det gäller en samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen. Kan förslag om detta komma sent i vår och kanske träda i kraft den 1 januari 1992?

Anf. 32 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! De katastrofala utgiftsökningarna inom socialförsäkringssystemen tränger undan andra angelägna vårdinsatser. Det är ett tecken på att socialdemokraterna inte har förmått att förvalta och utveckla den svenska välfärden.

Utvecklingen är oacceptabel, inte minst inom arbetsskadeförsäkringen som vi talar om i dag. Till detta skall läggas timsjukpenningen, som folkpartiet liberalerna har motarbetat alltsedan regeringen lade fram förslaget.

Kostnadsexplosionen har medfört att mycket angelägna åtgärder har fått stå tillbaka. Det gäller t.ex. åtgärderna att kapa operationsköerna så att människor snabbare kan återgå i arbete. Det gäller också framför allt åtgärder för att mildra de lidanden och plågor som människor utsätts för när de får vänta på en operation i månader och ibland år.

Trots folkpartiets och andra partiers krav på försök med samordning eller överföring av medel från sjukförsäkringen till sjukvården har ingenting skett.

I det svar som socialministern i dag har lämnat till Karin Israelsson fram-

går att regeringen nu verkligen skall ta itu med problemet. Nu skall landstingen få komma in med förslag till olika försök. Jag tycker att det finns skäl att påminna socialministern om att Bohuslandstinget, vilket Karin Israelsson också nämnde, i åratal har velat göra sådana försök, men att regeringen har avvisat dem. Jag hoppas verkligen på en ny tingens ordning så att vi får klart belägg för vilka insatser som är de rätta och om vi kan göra saker och ting bättre.

Herr talman! I svaret tycker jag att det finns ett par anmärkningsvärda formuleringar som jag vill att socialministern skall kommentera. Socialministern säger bl.a. att försöksverksamheten inte får innebära någon förändring av försäkringskassans ansvar att bevaka patienternas rätt till ersättning. Jag trodde att detta var en självklarhet, och jag har aldrig hört någon här i riksdagen ifrågasätta detta. Vad föranleder socialministern att uttrycka sig så? Anar ni att någon kommer att kräva att patienterna inte skall ha kvar sina rättigheter?

Socialministern säger också att den medicinska personalens ansvar för medicinska beslut inte heller skall påverkas. Även detta måste vara en självklarhet som vi inte behöver ha några delade meningar om.

Herr talman! Socialministern sade i tisdags, och säger det i dag också, att regeringen anser att en mera fullständig samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen bör ske. Den 31 januari uttalade Stig Malm att arbetsskadeförsäkringen var "provet" på partiets samverkan med LO. I går sade Stig Malm att "arbetsskadorna uppstår icke i socialförsäkringssystemet". Han skriver vidare i Aftonbladet: "Vi har argumenterat mot ett dåligt förslag".

Enligt socialministern finns det tekniska och avtalsmässiga komplikationer. Jag kan förstå det. Jag tolkar dock socialministern som om det egentligen inte är något fel på förslaget. Det skall ske en samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Det är bara teknik och avtal som skall lösas.

Den fråga som jag ställde i tisdags och inte fick något svar på har blivit än mer aktuell efter Stig Malms uttalande: Vilken tidsplanering finns det för en samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen? Vad kommer att hända under det innevarande året? Jag frågar i dag igen, eftersom jag inte fick något svar i tisdags. Tror socialministern att LO någonsin kommer att acceptera en samordning? Försöker Stig Malm möjligen bara att lura jobbarna?

Anf. 33 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Med anledning av det som har tagits upp – och framför allt det som Sigge Godin var inne på när han frågade vad jag menar med att försäkringskassorna fortsättningsvis skall bevaka patienternas rätt till ersättning – vill jag säga följande till både Sigge Godin och Karin Israelsson. I denna debatt har det lyfts in formuleringar som ibland har förlett företrädare både för dem som pläderar för den nuvarande ordningen och för dem som pläderar för en total samordning, dvs. ett ekonomiskt befolkningsansvar i regionerna – litet grand av de argument som Karin Israelsson förde fram – att tro att man skulle åsidosätta socialförsäkringslagstiftningen resp. det medicinska ansvaret. Det är bakgrunden till formuleringen i mitt interpellationssvar. Jag är nämligen mycket angelägen om att man klarar ut att sam-

ordning och ekonomiskt befolkningsansvar inte innebär att man skall åsidosätta den försäkrades rätt eller patientens rättigheter att få en riktig medicinsk bedömning och vård efter en sådan bedömning.

Det är alltid mycket lätt att säga att man skall se detta tillsammans och att man skall ha de båda ekonomiska systemen under samma hatt. Det är dock olika finansieringssystem, å ena sidan skatt på inkomst och å andra sidan sociala avgifter i produktionen. Det betyder att det finns risker för att det kan uppstå diskussioner om huruvida de yrkesverksamma fullt ut skall vara med och betala sjukvården inte bara en gång utan kanske även två gånger. Även i den debatten finns det anledning att vara mycket klar över vad vi gör när vi nu kommer att gå in i olika typer av försöksverksamheter för att prova vilka metoder som är vettiga bl.a. för att korta sjukskrivningstiderna. Jag delar den uppfattning som har förts fram av både Karin Israelsson och Sigge Godin.

Sigge Godin tog upp samordningen. Jag sade, som svar på en fråga från Sigge Godin, här i veckan att det är min uppfattning att samordning skall genomföras, men att jag vill få möjlighet att få denna fråga beredd med hänsyn till att avtal och lagar är så tätt knutna till varandra. Jag tycker att det är rimligt att en fråga som berör tre miljoner löntagare får den beredningstiden när man nu från parternas sida har sagt att man behöver den. Därför vill jag bestämt säga att mina samtal inte har vänt sig till den ena parten. Det gäller båda parterna på arbetsmarknaden, dvs. både arbetsgivare och löntagarföreträdare.

Det lät på Karin Israelsson som om hon ansåg att samordningen och rehabiliteringen skulle innebära att det inte kommer någon proposition. Jag vill poängtera att det kommer en utomordentligt viktig proposition som nu passerar lagrådet, nämligen propositionen om rehabilitering. Den kommer att få en avgörande inverkan på arbetet med att ge sjuka och skadade människor chansen att komma tillbaka till sitt arbete.

Anf. 34 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för ytterligare förklaringar till det som har varit oklart. I årets budgetproposition nämns på många håll att det skall ske förändringar, men det var mycket svårt att läsa ut vari de skulle bestå och när propositionen skulle komma. När den proposition som aviserades i propositionslistan inte kommer, blir man något oroad över vad som egentligen händer.

Jag kan förstå att socialministern har hamnat i en litet prekär situation när de fackliga företrädarna inte ställer upp. Det kan vara ett något spänt läge mellan parterna. Jag kan bara hoppas att socialministern står fast vid vad som har sagts här om att det är viktigt att arbetsskade- och sjukförsäkringen samordnas. Det finns stora vinster att hämta med en sådan samordning, inte bara ekonomiskt utan även mänskligt. Det har nämligen visat sig, precis som Sigge Godin sade, att rehabiliteringen vid arbetsskador har förändrats och försämrats när man skall vänta på en dom som ger arbetsskadeersättning.

När det gäller rehabilitering – det är som sagt mycket på gång – är jag medveten om att lagrådsremissen har lagts fram. Jag har den även på mitt

skrivbord för genomläsning, eftersom det är intressant att se vad som är tänkt på det området.

Det är bra att socialministern slår fast att man inte får åtsidosätta ansvaret när det gäller socialförsäkringsskyddet vid sjukdom och att man skall ha rätt till medicinsk vård. Jag tycker att man i vissa fall från sjukvårdens sida inte har förstått vilka insatser som är mest lämpliga, utan sjukvskrivning har ibland gått på rutin och utan att man har försökt med rehabiliterande åtgärder innan det har varit för sent. Det är viktigt att sambandet också görs klart för sjukvårdspersonalen. Det måste finnas en morot i systemet som gör det ekonomiskt lönsamt för dem som sysslar med sjukvård att också se till att rehabilitering påskyndas.

Det är i allas vårt intresse att förkorta sjukskrivningstiderna och att få människor att återgå till arbetet så fort som möjligt. I den situation som vi i dag befinner oss i när arbetslösheten verkar stå för dörren ställs det ytterligare stora krav på att det vidtas effektiva åtgärder för att se till att människor kommer tillbaka till arbetslivet så att de inte slås ut. Därför efterfrågar jag åtgärder med samordning så att resurserna används så att vi får effektiv vård som gör det möjligt för människor att snabbt komma tillbaka.

Anf. 35 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Folkpartiet liberalerna har föreslagit en s.k. 100-dagars garanti när det gäller åtgärder mot de långa köerna i vården. Till detta behövs resurser. I samband med Ädel har vi anvisat medel till detta. Det är nu beslutat, och jag ser fram emot att det kommer att hända en del. Det behövs faktiskt mycket mera pengar. Därför anser folkpartiet att det är angeläget att man prövar och gör försök med att föra över medel från sjukförsäkringen till sjukvården. Det är en mycket human åtgärd. Det gagnar den sjuke, försäkringen, landstingen och sysselsättningen i landet. Det är åtgärder som enbart är positiva.

Jag har med stort intresse tagit del av regeringens ambition att sänka ohälsotalet. Det är ingen dålig målsättning som socialministern har skisserat. Som jag ser det blir det dock bara en målsättning i år. Allt skjuts på framtiden. Försök med samordning av sjukvården och sjukförsäkringen kommer i gång nästa år. Sjuklön kommer inte i gång förrän 1992. Samordningen av sjuk- och arbetskadeförsäkringen står nog skriven i stjärnorna. Jag undrar verkligen om det kommer att bli något resultat av det eller om det bara är fråga om att upprätthålla skenet åtminstone fram till valet.

Insatserna låter alltså vänta på sig. Värk och lidande kvarstår för de människor som står i kö. Jag känner faktiskt väldigt mycket för dessa människor i första hand. Alla vi som finns i detta hus vet att det är pengar som dränerar det här systemet. Mycket angelägna insatser får stå tillbaka. Det är den socialdemokratiska socialpolitiken i ett nötskal som jag beskriver.

Anf. 36 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! När Sigge Godin säger att han drivs av en känsla för människor som är långtidssjukskrivna eller arbetsskadade, tycker jag kanske inte att det finns anledning för Sigge Godin att låta som om han var den ende i kammaren som drivs av denna känsla.

Jag vill också säga att det är viktigt att denna känsla paras med hänsyn till och kunskap om vilket seriöst arbete som krävs för att man skall kunna gå in i lagstiftningen och göra förändringar. Mellan 800 och 1 000 olika typer av lagparagrafer och bestämmelser reglerar detta område. Man kan tycka att det är ofattbart, men det är faktiskt så. Detta arbete krävs för att vi skall kunna genomföra förändringar.

Dessa olika bestämmelser reglerar den enskilde individens rättighet, och det tycker jag är viktigt att vi håller fast vid. Det vet jag att också Sigge Godin tycker.

Sedan säger Sigge Godin att man måste börja föra över pengar från socialförsäkringen till sjukvården. Sigge Godin får det att låta som om så inte sker. Jag vill erinra om att varje års Dagmarförhandlingar just handlar om att föra över mellan 15 och 16 miljarder från socialförsäkringen till sjukvården – så visst förs pengar över på det här sättet. Jag vill dock inte få det att låta som om vi inte skall göra mer, för det tycker jag naturligtvis att vi skall.

Till Karin Israelsson vill jag säga, vilket jag inte hann i mitt förra inlägg, att ett sätt att komma till rätta med långa sjukskrivningstider – just kopplingarna till hur man hanterar dessa – finns med i den lagrådsremiss som Karin Israelsson m.fl. har fått. Det är ett särskilt utförligt läkarintyg som skall avlämnas senast efter fyra veckor. Detta läkarintyg skall innehålla bedömningar av medicinsk eller annan vård, och det skall också innehålla en bedömning av hur länge läkaren tror att patienten skall behöva vara sjukskriven. Detta skall vara en del av underlaget för den rehabiliteringsplan som försäkringskassorna skall upprätta.

Till detta förslag får vi naturligtvis anledning att återkomma när ledamöterna har haft möjlighet att studera det. Jag ville bara nämna det som ett exempel, eftersom läkarnas sjukskrivningsrutiner togs upp i debatten.

Anf. 37 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag kan förstå att det krävs omfattande förberedelser för att man skall kunna lägga fram förslag till så stora förändringar som det innebär att samordna arbetsskade- och sjukförsäkring. Men det är något oroande att departementet först nu har fått förståelse för att arbetet är så omfattande. Man aviserade dock i budgetförslaget och i propositionslistan en sådan här proposition, och då funderar man ju om socialdepartementet är medvetet om vad man lovar. Det verkar litet löst i kanterna när man sedan snabbt drar tillbaka förslaget, därför att man inte har förstått hur omfattande det är.

Det kanske är bra om man drar tillbaka förslaget om det var så dåligt förberett. Men det är synd att man går ut och aviserar förslag när man inte är medveten om vad dessa handlar om förrän någon annan kommer och talar om det. Jag undrar om det är hela sanningen.

Frågan om rehabilitering skall vi med stort intresse föra vidare. Det är också ett krav som både folkpartiet och centern har ställt i den här kammaren tidigare. Vi i centern har också i ett antal år krävt andra insatser. Det här är också ett svar på en utskottsbegäran där våra motioner, helt i sin ordning, har bifallits.

Anf. 38 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Låt mig återkomma till socialministerns första inlägg. Självfallet är det de försäkrades rätt som vi skall värna om. De har den rätten, och de skall ha den i fortsättningen också.

Socialministern talade om de yrkesverksamma och om de skall betala dubbelt så mycket pengar, dels skattepengar och dels andra avgifter. Så sker ju i dag. Det finns människor som köper operationer därför att de inte står ut med väntetiden. Det är ju inte bra att det är på det här sättet!

Visst skall vi, socialministern, ta hänsyn till lagstiftning och de problem som finns på detta område. Vi skall inte fatta beslut om saker som sedan måste ändras och som drabbar både det nya försäkringssystemet och människorna. Vi måste ändå göra försök att föra över medel från sjukförsäkringen till rehabilitering, operationer osv. Det är ju där pengarna finns och det är där man kan göra besparingar, vilket är till glädje för alla parter.

Jag måste, herr talman, för att det inte skall råda några oklarheter om vad folkpartiet tycker, ta upp den artikel som Stig Malm har skrivit i Aftonbladet. Stig Malm talar om livsmedelsarbetaren som skär sig på jobbet och yrkeschaufförен som blir trafikskadad. Det är faktiskt orimligt av en ledande socialdemokrat att uttrycka sig på det här sättet, att försöka inbilla människor att de om de blir skadade på jobbet inte skall ha ett fullgott skydd. Vi anser faktiskt att arbetsmiljön är väldigt viktig och att man måste åtgärda dessa saker. Det kan man göra bl.a. med "raka rör" från arbetsgivaren eller insatser i arbetsmiljön. Man behöver inte gå socialdemokraternas långa omväg via arbetslivsfonden, byråkrati, krångel och utredande innan man gör något. Jag tycker faktiskt att det finns anledning att påpeka det.

Jag tycker att socialministern skall ge Stig Malm en liten lektion. Han behöver tydligen det. Han verkar inte ha någon som helst uppfattning om de problem som finns med arbetsskadeförsäkringen, exempelvis underskottet i arbetsskadefonden, köerna till rehabilitering, köerna till utredning och beslut om arbetsskada och livränta och inte heller om den passivitet människor hamnar i när de går månader och år och väntar.

Det är vanliga jobbare som råkar ut för det. Jag känner för de människorna, de kan inte få ha det så i fortsättningen när det finns möjligheter att göra insatser.

Jag skulle vilja avsluta med att ställa en fråga till socialministern, och den knyter an till det som debatterades i tisdags. Har regeringen och socialministern någon uppfattning om huruvida den praxis som finns i arbetsskadeförsäkringen är riktig eller om den behöver förändras?

Anf. 39 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Till Karin Israelsson vill jag säga att det kommer en proposition om försök med kommunalt huvudmannaskap inom primärvårdsområdet. I denna proposition kommer att redovisas hur arbetet med den övriga försöksverksamheten skall kunna bedrivas. Som jag sade i mitt inledande inlägg inbjuder vi huvudmännen att vara med och anmäla sitt intresse. Syftet är att kartlägga var det finns intresse, att inventera praktiska alternativ och att få ett underlag för att göra bedömningen av de lagändringar som

skulle krävas för att man skall kunna påbörja försöksverksamhet av olika slag.

Karin Israelsson säger att hon är oroad över att departementet först nu har tittat på det här. Det är ju inte så, Karin Israelsson! Karin Israelsson bör, om inte själv så via partivänner, veta hur arbetet inom departementet fungerar. Det är inte så att man först i anslutning till att man lägger fram eller bereder förslag tittar på bakgrunden eller hur förarbetet skall gå till. Det har naturligtvis pågått under en längre tid.

Med anledning av en artikel som Stig Malm har skrivit säger Sigge Godin att det naturligtvis inte skall vara så att arbetsskadade skall drabbas av ekonomiska förluster. Han säger att Stig Malm i sin artikel försöker insinuera att det skulle vara på ett annat sätt. Det är ju precis det som skulle ha blivit effekten om inte arbetsmarknadsparterna hade kunnat komma överens om ändringarna i de trygghetsförsäkringsavtal som nu gäller. Det var faktiskt på det viset att arbetsgivarna inte var beredda att stå för denna ekonomiska gottgörelse som en samordning av sjuk- och arbetsskadepenningen skulle ha tvingat fram. Vi är nu inne i det beredningsskede som jag tidigare har berört vid flera tillfällen.

Sedan är det nog så, Sigge Godin, att är det någon som vet hur löntagarna inom LO-kollektivet har det i helg och söcken, är det faktiskt Stig Malm!

Överläggningen var härmed avslutad.

## 5 § Svar på interpellation 1990/91:128 om kompensation till pensionärer och övriga låginkomsttagare på grund av skatteomläggningen

Anf. 40 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig hur regeringen tänker kompensera folkpensionärer med enbart folkpension och pensionstillskott och övriga låginkomsttagare som fått ekonomiska försämringar med anledning av skattereformen.

En ogift ålderspensionär som har folkpension och pensionstillskott har fått sin pension höjd med 11,39 % från förra året till detta år. Höjningen sedan år 1989 är hela 20,2 %. Dessa siffror kan jämföras med prisförändringarna på grund av inflationen och skattereformen som tillsammans var knappt 11 % under förra året och ca 17,5 % fr.o.m. år 1989.

Förtidspensionärer utan ATP har fått sina pensioner efter skatt ökade med 23 % under åren 1990 och 1991. Den som har helt vårdbidrag har fått en lika stor nettoökning som förtidspensionären.

De handikappade har också fått höjda ersättningar. Bara från förra året har den högsta skattefria handikappersättningen ökat med 15 %.

Det s.k. friåret på sjukhus för pensionärer infördes år 1970. Sedan dess har pensionerna höjts åtskilliga gånger, särskilt för förtidspensionärerna utan ATP.

Pensionstillskottet var 3 % av basbeloppet i början av år 1970, och nu är det 104 % av basbeloppet. Det är en ökning i reda pengar på 32 522 kr. med dagens basbelopp.

Sedan år 1970 har den genomsnittliga pensionspoängen för ATP ökat för hela pensionärskollektivet och denna ökning är särskilt tydlig för de årgångar som har förtidspension. Det avgiftsfria året för ålderspensionärerna avskaffades år 1989.

Mot bakgrund av den ekonomiska standard som en förtidspensionär har i dag har regeringen i årets budgetproposition, inte minst av rättviseskäl mot ålderspensionärerna och de förvärvsarbetande, föreslagit att det avgiftsfria året vid sjukhusvård avskaffas även för förtidspensionärerna.

Det finns i dag möjlighet för pensionärer att få nedsatt sjukhusvårdsavdrag eller befrielse efter individuell prövning hos försäkringskassan.

All erfarenhet har visat att det är ytterst få bland ålderspensionärerna som har behov av att få sjukhusvårdsavdraget nedsatt. Förtidspensionärerna skall, med dagens ekonomiska standard, kunna klara att betala för sin vistelse på sjukhus liksom alla övriga grupper i samhället.

Skattereformens effekt på hyrorna har statens pris- och konkurrensverk SPK, beräknat till ca 13,9 %. En stor andel av hyreshöjningen beror således på annat än skattereformens effekter.

Socialdepartementet har naturligtvis följt utvecklingen av hyrorna inför år 1991 med stor oro. Många hyresförhandlingar avslutades så sent som för 14 dagar sedan. Som Karin Israelsson säkert känner till har statsministern för en vecka sedan här i riksdagen talat om att regeringen tänker hjälpa de pensionärer som fått så stora hyreshöjningar att deras ekonomi har blivit hårt ansträngd.

Regeringskansliet påbörjade arbetet med denna fråga så fort majoriteten av alla hyreshöjningar var kända. Men man bör ha klart för sig att majoriteten av alla pensionärer får en förstärkning av sin ekonomi på ca 15 %. Över 90 % av pensionärerna bor i kommuner med någorlunda gynnsamma regler för kommunala bostadstillägg, KBT.

En relativt liten grupp av pensionärer har dock fått sin ekonomi försämrad, inte minst på grund av att några kommuner har sänkt sina hyresgränser för KBT.

Regeringen kommer därför att lägga fram ett förslag som förbättrar de mest utsatta pensionärernas ekonomiska situation. Avsikten är att de pensionärer som har KBT eller söker KBT och som har en besvärlig ekonomisk situation automatiskt skall få ett särskilt tillägg till sitt KBT från försäkringskassan.

Anf. 41 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Det var mångordigt och försöker ge en positiv bild av den ekonomiska situation som många med låga inkomster har fått efter årsskiftet. Nu är dock verkligheten en annan än vad regeringen ger sken av. De grupper som är mest utsatta är de pensionärer som enbart har folkpension och pensionstillskott, det är folkpensionärer med låg ATP och det är våra studenter. Hyreshöjningarna står för en betydande del i den försämrade ekonomin, som även drabbar vissa barnfamiljer hårt. Det är dessa grupper som har fått betala för de skattesänkningar som ges till höginkomsttagarna.

Redan i de motioner som centern lämnade när skatteförslaget behandla-

des varnade vi för de effekter som kan ses i dag. Varningarna har inte beaktats. Pensionärsorganisationerna var djupt bekymrade redan när hyresförhandlingarna inleddes i höstas. Det kan inte ha undgått regeringen att det fanns stor oro inför det kommande året. Även i regeringens material, en rapport skriven den 3 juli 1990, har det gjorts beräkningar som gäller en ensam folkpensionär med en liten lägenhet med låg hyra, 1 400 kr. i månaden. Med den beräkningen skulle pensionären fått plus 68 kr. i börsen. Men man skriver en liten brasklapp som borde ha gått fram: "Folkpensionshöjningen samt höjningen av KBT täcker de ökade boendekostnaderna. (Med en något dyrare lägenhet uppstår dock ett negativt netto.)" Och de flesta har en "något dyrare lägenhet" än en enrummare på 1 400 kr. i månaden.

I Nyhetsbrev från Nordbanken sade man att pensionärer med låg pension i regel inte får någon försämring men att en förutsättning för oförändrad ekonomi också är att kommunerna – som en följd av det kommunala skattestoppet – inte försämrar bidrag och höjer taxor.

Där fanns brasklapparna. Basbeloppshöjningen kompenserar inte längre till fullo de kostnadsökningar som skett. I det betänkande som socialförsäkringsutskottet skrev gavs viss styrka åt kravet att regeringen nogsamt måste följa kostnadsutvecklingen för de sämst ställda. Av Ingela Thalén's svar framgår att regeringen anser sig ha gjort det och slagit sig till ro med att pensionstillskott och KBT räknats upp. Vad man glömt är att folkpensionärerna med dessa låga pensioner är en grupp som redan tidigare levt på yttersta marginalen. Man har även bortsett ifrån att mängder av andra avgifter och taxor samtidigt höjts.

Mat och boende bör i varje fall en grundpension räcka till. Men så är det inte i Sverige i dag. Hur stor den grupp är som drabbats tycks inte heller regeringen vara klar över. I de första uttalandena nämndes ca 400 000 som pensionärsorganisationerna räknade med behövde extra pengar. Regeringen gav först besked om 50 000–60 000 för att senare dra ner antalet till ca 30 000 personer eller hushåll. Uppgifterna varierar. Socialdepartementet räknade i mitten av januari med ca 150 000 pensionärer i denna situation.

Hur många pensionärer kommer att få kompensation? Den frågan vill jag att statsrådet skall besvara – hela svenska folket vill få besked.

Socialbidragsnormen är ett riktmärke när det gäller den framtida fördelningen av extrapengar som kanske kommer. Har man då beaktat att den är räknad för en tillfällig försämring i ekonomin? För dessa grupper av folkpensionärer är det inte någon tillfällig försämring. De låg redan tidigare ibland under socialbidragsnormen. För dem är det katastrof om inte ekonomin stabiliseras.

Jag litar på att socialdepartementet arbetar så snabbt som möjligt. Det är bara synd att man inte kom i gång redan när de första varningarna kom om den stundande utvecklingen. Det är skamligt att regeringen inte har mer känsla och ambitioner att hjälpa främst alla de kvinnor som nu drabbas så hårt. Ett förslag måste lämnas nästa vecka om KBT skall hinna betalas ut i april.

Det är inte bara hyror och mat som blivit dyrare. För en äldre utgör sjukvårdskostnaderna ofta en stor del av nödvändiga utgifter. Minst 1 500 kr. anser regeringen att sjukvården skall få kosta. Vissa månader kan bli mycket

dyra. Centerpartiet anser att 1 000 kr. är en lämpligare nivå. Färdtjänst och hemvård är ofta betydligt dyrare i dag än i fjol. Moms på transporter bidrar till detta. All annan service har också blivit dyrare. Fotvård och besök hos frisör kostar betydligt mera i år än i fjol. Allt detta sammantaget innebär en kostnadsövervältring på denna låginkomstgrupp, som inte får någon kompensation genom skattesänkningar. Det är orättfärdig fördelningspolitik. Jag förstår Oskar Lindkvists upprördhet i tisdagens frågestund. Socialdemokraterna brukade åtminstone förr om åren värna de svaga. Är det slut på den sociala inriktningen i deras politik nu?

Centerpartiet har strävat efter en annan fördelning av de resurser som finns. Vi hade stort hopp om en förändrad grundpension, ända till dess finansdepartementet sade nej i pensionsberedningen. Med en höjd grundpension skulle dagens effekter inte ha uppstått. En beskattning lika för alla utan dagens marginaleffekter, som tar ifrån pensionärerna delar av sparat kapital och äter upp ränteinkomsterna, skulle ha uteblivit. Centerns förslag om bibehållen hög moms på icke nödvändiga varor till förmån för en sänkt matmoms skulle ha bidragit till en betydligt förbättrad situation för folkpensionärerna.

Det som är mest skamligt är dock att det är kvinnor som i de flesta fall nu återigen drabbas av ekonomisk åtstramning. Deras insatser för vård av barn och anhöriga har socialdemokraterna aldrig velat erkänna. Vårt pensionsförslag ger även dem en bra grundpension. Nu får dessa kvinnor igen se sig förbigångna av unga människor med redan i dag hög inkomst som blir ännu högre. Solidaritetstanken är död inom det socialdemokratiska partiet. I dag är det bara centerpartiet som står fast vid kravet på en rättvisare fördelning av vår välfärd.

Centerpartiet säger också nej till att även i detta fall vältra över kostnaderna på kommunerna. Det finns i dag inte något ekonomiskt utrymme för detta. I så fall betyder det indragningar av socialhemhjälp och andra insatser som går till handikappade och sjuka. Det extra bidrag som nu skall utbetalas måste regeringen tillsammans med folkpartiet ta ansvar för. Man kan inte lova förbättringar på andras bekostnad.

När kommer det utlovade stödet? På vilket sätt skall det ske? Och till hur många?

Anf. 42 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Alla pensionärer kommer att få realt höjd standard 1991 som en följd av skattereformen, lovade finansministern förra våren.

Verkligheten blev en helt annan. Flera hundra tusen pensionärer beräknas få det sämre redan i år. Många har t.o.m. hamnat under socialbidragsnivån. Men denna bekymmersamma situation har inte kommit som en blixt från klar himmel. Ända sedan skatteförslaget lades fram förra våren har vi moderater i rader av motioner, inlägg och artiklar visat på riskerna för pensionärer med låga pensioner. Skattehöjningarna skulle slå hårt mot deras boende, samtidigt som de inte skulle tjäna mycket eller ens något på de sänkta inkomstskatterna. Den begränsade höjning av KBT-taket som regeringen föreslog var klart otillräcklig för att också täcka skattehöjningarna på boendet.

Under den allmänpolitiska debatten i höstas varnade jag också upprepade gånger för följderna av skatteomläggningen för pensionärer med låga inkomster. Ingela Thalén förklarade till sist att hon också var orolig och att hon "följer denna utveckling mycket noga".

Men liksom Karin Israelsson undrar jag varför man ingenting gjorde, när det redan stod klart hur det skulle gå i många kommuner. Varför satt man bara passivt och väntade? Någon beredskapsåtgärd hade väl ändå bort förberedas. I stället trodde regeringen tydligen i det längsta att man skulle kunna prata bort hyreshöjningarna.

Under allmänpolitiska debatten förra veckan lovade statsministern att "vi fr.o.m. den 1 januari, alltså retroaktivt, kommer att ge dessa pensionärer ett extra kommunalt bostadstillägg". I en replik försäkrade han att socialdemokraterna är angelägna om att det extra bostadstillägget "skall träda i kraft omedelbart". "Därför har vi åstadkommit en lösning för det här året", sade han vidare. Men den "lösningen" gällde bara dem som hamnade under socialbidragsnivån i sin kommun, inte alla andra som trots små inkomster får vidkännas betydande standardsänkning.

Till yttermera visso visade det sig snabbt att löftena var minst sagt ihåliga. Något utkast till proposition föreligger vad jag vet inte ens i dag. Och när propositionen väl läggs fram skall riksdagen fatta beslut i frågan. Hur snabbt man än förfar tar det sin lagstadgade tid. Sedan skall försäkringskassorna komplettera sina uppgifter på pensionärernas hyror och inkomster med uppgifter på socialbidragsnormerna, som kan vara nog så komplicerade innan man kan räkna ut hur mycket den enskilde pensionären behöver i kompletteringen.

Det betyder för det första att pensionärerna med all säkerhet tvingas vänta minst till april—maj innan de "omedelbara" pengarna dimper ned. Och hur går det för den som inte kan vänta så länge därför att pengarna helt enkelt inte räcker till, socialministern? Den enda utvägen för dem blir ju då att uppsöka den socialbyrå som de inte skulle behöva vända sig till.

För det andra visade det sig att Ingvar Carlsson, när han lovade att "vi skall ge" pensionärerna extra bidrag, tydligen med "vi" i första hand avsåg landets kommuner.

Men kommunerna var inte tillfrågade när landets statsminister generöst skrev ut växlar på deras vägnar. Varifrån skall kommunerna ta de pengarna mitt uppe i löpande budgetår?

För det tredje varierar socialbidragsnivån starkt mellan olika kommuner. Det betyder att en pensionär skulle kunna få 12 000 kr. mer än en annan pensionär med samma inkomst, samma hyra, samma KBT, men som bor i en annan kommun. Inte heller det är naturligtvis tillfredsställande när det gäller åtgärder som riksdagen skall besluta om.

Vad tänker regeringen göra för att motverka att historien upprepas med ny oro och nya ekonomiska bekymmer för pensionärerna? Basbeloppet som reglerar pensionerna kommer ju nästa år att urholkas med ytterligare runt 3,5 %.

En enmansutredning skall se över KBT, har vi nyligen fått höra. En representant, säkerligen en förträfflig person i sig, men ändå en representant för det parti som så fundamentalt felbedömt utvecklingen, skall nu lösa den

långsiktiga frågan om KBT, utan insyn eller medverkan från andra partier. Jag tycker att det beskedet är något av en örfil. Mer är frågan om pensionärernas ekonomiska situation tydligen inte värd.

Risken är också stor att förslag läggs fram som leder till ytterligare skattehöjningar, som i sin tur driver upp kostnaderna ytterligare för de poster som betyder mycket i pensionärernas budget. Och så är ringdansen höjda skatter–höjda bidrag–höjda skatter återigen i gång.

Det är i stället motsatta vägen som måste beträdas, att successivt försöka sänka skatterna och därmed också successivt kunna sänka behovet av stöd och bidrag. Från moderat håll har vi också i pensionsberedningen skissat en framkomlig väg för att successivt förbättra folkpension och pensionstillskott, samtidigt som golvet för ATP skulle höjas i motsvarande mån. I pensionsberedningen ställde sig representanterna för PRO och de handikappades centralkommitté positiva till den lösningen.

Är socialministern beredd att skyndsamt låta utreda detta förslag?

Anf. 43 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Låt mig först slå fast att jag anser det självklart att pensionärer med låg pension och hög hyra måste få kompensation för de fördyringar som nu inträffar. Det är bra att socialministern nu upprepar att extrapengar skall komma. Jag hoppas att förslaget från socialdepartementet inte låter vänta på sig alltför länge, så att människor slipper oroa sig i onödan. Jag tycker socialministern måste kunna ge besked om när pengarna skall komma.

Får jag samtidigt tala om att det inte är alla pensionärer som hamnar i detta besvärliga läge. Det är faktiskt färre än 5 % av 1,7 miljoner pensionärer. Av en del uppgifter i press och TV verkar det som om alla pensionärer drabbas på ett förskräckligt sätt och som om det beror på skattereformen. Båda dessa påståenden är felaktiga. Den bild som har skapats bidrar till en massa alldeles onödig oro hos många pensionärer. Jag är ledsen över att behöva säga det, men centern och i någon mån också Ingegerd Troedsson bidrar aktivt till att sprida denna onödiga oro. Det helt överväldigande flertalet får inte en försämrad ekonomi. De flesta pensionärer, liksom andra, får det bättre. I de fall det ändå sker någon försämring är det inte på grund av skattereformen.

Som Ingela Thalén påpekar blev det i början av detta år klart att hyreshöjningarna skulle bli stora och att ett antal kommuner samtidigt inte höjde taket för det kommunala bostadstillägget, KBT, såsom riksdagen avsett. Nästan 15 kommuner har t.o.m. sänkt KBT.

Från folkpartiet liberalerna tog vi då kontakt med regeringen för att utröna om det fanns intresse att ge några extrapengar till de pensionärer som kunde råka illa ut. Regeringens svar var positivt. Flera talesmän för regeringen, liksom Bengt Westerberg och andra liberaler, har därefter klargjort att extrapengar skall komma. Det är bra att Ingela Thalén upprepar detta.

Av Ingela Thalén svar framgår nästan inte alls att den bekymmersamma ekonomiska situation som uppstått för vissa pensionärer inte är en effekt av skattereformen. Orsaken är i stället alla andra prishöjningar och hyreshöjningar som regeringens politik har lett till, liksom det faktum att vissa kom-

muner har försämrat KBT och höjt färdtjänst- och hemtjänsttaxor. Jag är besviken över att socialministern är så otydlig i fråga om skattereformen.

Herr talman! Karin Israelsson har i interpellationen direkt anklagat folkpartiet liberalerna för att stödja en socialdemokratisk skattepolitik. I den mån hon syftar på skattereformen tror jag att hon är unik om att inte känna till vilket parti som under lång tid har kämpat för lägre marginalskatter och automatiskt inflationsskydd, som gör att det lönar sig att arbeta. I den mån hon menar något annat har hon fel.

Skattereformen är en utomordentligt angelägen reform. Såvitt jag vet finns det knappast någon insiktsfull och omdömesgill ekonomisk bedömare som inte anser att skattereformen är av en avgörande betydelse för den svenska ekonomin och för möjligheten att i framtiden positivt utveckla sysselsättning och välfärd. Socialdemokraterna borde vara lika stolta över skattereformen som vi i folkpartiet liberalerna är.

Centerpatiet lägger nu ner en betydande energi på att kritisera reformen. Det står naturligtvis Karin Israelsson och andra fritt att komma med kritik, med det bidrar sannerligen inte till någon ökad trovärdighet för centerns ekonomiska politik.

Centerns kritik utgår från ett påhittat påstående, nämligen att skattereformen leder till försämringar. Detta är alltså inte korrekt.

I Nordbankens analys från sommaren 1990 beräknades en ensamstående pensionär få en förbättring med 25 kr. – det är visserligen inte mycket, men det är ändå en ökning. I Svenska sparbanksföreningens senaste analys från december 1990 visades att en ensamstående pensionär får ett plus på ungefär 200 kr. på grund av skattereformen. Dessa beräkningar bygger naturligtvis på att kommunerna höjer KBT så som riksdagen har avsett.

Jag har full förståelse för att enskilda människor har svårt, för att inte säga omöjligt att hålla isär vilka prishöjningar som beror på skattereformen och vilka som beror på annat. För den enskilde pensionären är det också likgiltigt varför priser och hyror höjs – oberoende av orsaken har han eller hon rätt att få kompensation. Det är därför vi i folkpartiet liberalerna har tagit initiativ till att sådan kompensation skall ges.

Jag begär inte att enskilda människor skall kunna hålla reda på vilka prishöjningar som beror på skattereformen och vilka som beror på annat. Men jag begär att ledamöter av Sveriges riksdag skall kunna hålla isär detta. Karin Israelsson är tyvärr ett exempel på motsatsen.

Herr talman! Till sist vill jag anföra ett citat ur en tidskrift som jag tror har kommit alla riksdagens ledamöter till handa. Citatet är ur en artikel från februari i år av Nordbankens familjeekonom. Hon skriver: "Många skyller den höga inflationen på skattereformen. Det är inte rättvist eftersom det nya skattesystemet tvärtom är en långsiktig åtgärd för att komma till rätta med höga prisökningar."

Jag begär nu att socialministern tar avstånd från centerpartiets felaktiga påstående att skattereformen har skapat de ekonomiska bekymren. Av ren mänsklighet måste socialminstern också tala om när förslaget om extra pengar kommer.

Anf. 44 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag tillhör den grupp av politiker som inte tror att pensionärer och låginkomsttagare kan få det bättre om skatterna sänks. Det går liksom inte ihop. Det behövs skatter för att de grupper av människor som har det besvärligt över huvud taget skall kunna få bättre förutsättningar att försörja sig.

I motsats till Anne Wibble vill jag påstå att det finns grupper av pensionärer som har fått det sämre på grund av skatteomläggningen. Det handlar bl.a. om de många kvinnor som har varit hemma och gjort en samhällsinsats genom att de fostrat sina barn och skött om hemmet. Senare i livet kan dessa kvinnor ha råkat ut för någon sjukdom och blivit halvt förtidspensionerade eller förtidspensionerade till två tredjedelar. De har inte kunnat få hel förtidspension, eftersom de inte tidigare förvärvsarbetat eller för att de fortsatt att utföra visst arbete i hemmet även efter sin halva förtidspension.

Före skatteomläggningen var de halvt eller till två tredjedelar förtidspensionerade befriade från skatt på grund av det särskilda avdraget för folkpensionärer. Efter skatteomläggningen har delar av pensionstillskottet, som ju är högre för förtidspensionärer, blivit skattebelagt.

Låt mig ta upp ett exempel. Det ringde en kvinna hem till mig i Uddevalla. Hon hade halv förtidspension. Hennes pensionsökning från december till januari var 239 kr. per månad – hon är gift. Förra året behövde hon inte betala någon skatt. Från januari uppgår hennes skatt till 232 kr. Den här kvinnan har aldrig tidigare betalat skatt, men det gör hon i dag till följd av de särskilda avdragen för pensionärer. Vid beräkning av dessa avdrag togs det inte hänsyn till om det rörde sig om halv pension eller pension till två tredjedelar, utan hade man pension så låg det särskilda avdraget i botten. Detta innebär att den här kvinnan får 7 kr. mer i ökning från december till januari.

Socialministerns interpellationssvar stämmer därför inte, när hon pekar på att förtidspensionärer har fått 23 % påökt efter skatt. Därmed avses de pensionärer som har hel förtidspension. Men alla de kvinnor som aldrig förvärvsarbetat och som har drabbats av sjukdom har alltså fått en försämring, Anne Wibble, på grund av skatteomläggningen. Så förhåller det sig enligt de besked dessa kvinnor har fått från sina resp. lokala skattemyndigheter. Reglerna är sådana.

Pensionstillskottet räknas alltså inte som någon arbetsinkomst, för i så fall hade man varit berättigad till att göra grundavdrag. Pensionstillskottet är högre för en förtidspensionär än för en vanlig pensionär, och därför slår det så här fel. Det är möjligt att inte skatteutskottets experter eller experterna på finansdepartementet hade avsett denna effekt. Men när dessa förtidspensionärer tar kontakt med försäkringskassorna och de lokala skattemyndigheterna får de besked om att det förhåller sig på det här sättet.

Detta är naturligtvis besvärande för mig som socialdemokrat och jag utgår ifrån att det är besvärande för den socialdemokratiska regeringen, som jag vill ha kvar även efter valet. Enligt min mening finns det bara ett sätt att lösa detta problem, och det är att – som vi har gjort i vår plattform inför 90-talet – gå ut och försäkra att bristerna skall rättas till. Det här är en uppenbar brist och en försämring till följd av skatteomläggningen, som jag utgår ifrån kommer att rättas till. Jag har ställt en fråga till Erik Åsbrink, men eftersom den

här debatten om förtidspensionärerna kom upp i dag, såg jag mig föranledd att ta upp problemen för de delvis förtidspensionerade.

Om vi socialdemokrater skall kunna vara trovärdiga när det gäller de människor som har det svårt i samhället, måste vi nog gå ut och tala om för människor att det är kanske bättre att ta ut litet extra i marginalskatt för dem som tjänar 180 000 kr. eller mer för att de människor som har det besvärligt skall kunna stöttas, oavsett om det finns någon uppgörelse med folkpartiet i skattefrågan. Vi vet ju att allt måste finansieras.

Jag kan förstå att det finns uppenbara brister i skatteomläggningen, eftersom allting har gått så snabbt. Regeringen bör dock klart och tydligt deklarera att man skall se till att rätta till felaktigheter av den typ som jag här har belyst.

Anf. 45 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Denna skattereform är en utomordentligt viktig strukturreform när det gäller såväl arbete och sysselsättning som det här landets tillväxt. Detta är av grundläggande betydelse också för de grupper som vi diskuterar med anledning av denna interpellation, dvs. de pensionärer som är beroende av att vårt land får ökad sysselsättning och tillväxt.

Beträffande de sämst ställda pensionärerna har de lägsta pensionerna ökat med 15 %. Utan tvivel behöver ett antal av de sämst ställda pensionärerna ett särskilt stöd, och det skall de få.

Det har i olika sammanhang klart deklarerats att dessa pensionärer skall skyddas. Det gäller alla pensionärer som i dag har, kommer att få eller behöver kommunalt bostadstillägg, och det visar sig att detta inte räcker till för de skall klara sig ekonomiskt.

I nästa vecka läggs det fram ett förslag om extra stöd. Av förslaget framgår det hur detta tekniskt skall utformas. Det finns i dag en teknik på försäkringskassorna som medger att man inte behöver gå in och ändra för var och en av pensionärerna, utan detta kan klaras genom dagens automatik. Den grupp som det här handlar om består av ca 30 000 hushåll på sammanlagt mellan 55 000 och 60 000 personer – jag skall villigt erkänna att vi inte räknat fram det exakta antalet hushåll, utan vi har utgått ifrån den maximala volymen av KBT-berättigade pensionärer. Dessa kommer alltså att få ett särskilt stöd.

Jag vänder mig nu till Ingegerd Troedsson. Vi har naturligtvis i grunden helt olika synsätt när det gäller skatter och möjligheterna att betala för välfärdssamhället. Vi får kanske komma tillbaka till den grundläggande debatten i annat sammanhang.

Ingegerd Troedsson använder sig av formuleringen att det var som en "örfil" att få veta att en person skulle utreda och förbereda för det kommunala bostadstillägget. Denna person, som är ett socialdemokratiskt kommunalråd har erfarenheter från både bostadsområdet och den kommunala verksamheten. Detta skulle vara en "örfil" för de övriga partierna och förhindra dem till insyn. Jag kan försäkra Ingegerd Troedsson att mitt val av person och mitt val av en ensamutredare inte på något sätt syftade till att ge övriga partier en örfil, utan syftet var att så snabbt som möjligt få i gång en utredning som skulle kunna utarbeta ett förslag till en långsiktig lösning, en lösning som

så småningom skall bedömas av den kommunalekonomiska utredning som pågår.

Jag hoppas att Ingegerd Troedsson inte känner sig "örfilad" just av att det har tillsatts en ensamutredare. Ensamutredare har förvisso tidigare tillsatts av olika regeringar utan att någon har tagit illa vid sig.

Lennart Nilsson sade att det kan uppstå brister och luckor som man inte har förväntat sig i en sådan här stor omläggning som en skattereform, och det är alldeles riktigt. Både från folkpartiet och från socialdemokraterna har det emellertid sagts att om det skulle uppstå sådana effekter som man från början inte har kunnat förutse, skall man gå in och se om det finns anledning att göra förändringar. Därför har det också tillsatts en grupp som utvärderar och följer upp effekterna av skattereformen. Om det som Lennart Nilsson tog upp är föremål för utvärdering kan jag för dagen inte säga.

Anf. 46 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det var ett klart besked från socialministern. Det hade kanske inte skadat om detta besked hade lämnats också i interpellationssvaret, nämligen att det väntas ett förslag under nästa vecka som vi skall ta ställning till.

Vi hoppas att försäkringskassans resurser är tillräckliga för att man skall klara utbetalningarna. I dag är det kö där och även inom socialtjänsten när det gäller socialbidragsansökningar. Det rör sig om 55 000–60 000 personer. Även om det i Anne Wibbles ögon är ett väldigt lågt antal, är det en ganska stor grupp där det även ingår många kvinnor.

När Anne Wibble talar om skatteomläggningen är allt det goda skatteomläggningens förtjänst och allt det onda allt annats förtjänst, som över huvud taget inte har med skatteomläggningen att göra. Jag önskar att Anne Wibble går ner på kommunal nivå och ser hur en kommunalpolitiker har det i dag när moms läggs på det mesta av det som kommunen skall ombesörja, bl.a. skolskjutsar, skolmat och kostnader inom äldreomsorgen. Momsen ökar kostnaderna för kommunerna och det kan vara svårt att kompensera dessa kostnader när man inte får höja skatten. Då blir det höjda taxor och avgifter. Det är anledningen till att så många folkpensionärer i dag befinner sig i den här situationen. Jag påstår att det har samband med att finansieringen av skattereformen sker på det sätt som den sker.

Centerpartiet är inte alls emot en skattereform. Vi har ett eget förslag till en sådan liksom ett eget förslag till finansiering. Men vi har också i vårt skatteförslag med en fördelningspolitik till skillnad från vad folkpartiet liberalerna hade i sitt förslag, ett förslag som också godtogs av socialdemokraterna.

Skattereformen är till för att skapa sysselsättning och välfärd, och det kommer naturligtvis att ske om det bara blir ordning på det hela. Men det kan inte vara meningen att man på vägen mot sysselsättning och välfärd slår ut en grupp människor som man inte har räknat med skall få det så besvärligt som de har fått. Även en skattereform skall ju betalas, och någon måste stå för kostnaderna.

I den rapport som socialdemokraterna gav ut den 3 juli 1990 syns hur stora skillnaderna blir bland pensionärerna till följd av skattereformen. Ett gift

pensionärspar kan under vissa förutsättningar få 4 000 kr. i vinst. Likaså kan en ensamstående, under förutsättning att inte hyra, avgifter och taxor höjs, få 25 kr. mer. Men resultatet har blivit att de sämst ställda har fått det ännu sämre.

Jag hoppas verkligen att den utlovade kompensationen till den mest utsatta pensionärsgruppen kommer till stånd. Frågan är om kommunerna eller staten skall stå för den. Den frågan har socialministern ännu inte besvarat.

Anf. 47 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Visst var det utomordentligt viktigt och bra, socialministern, att man sänkte världens högsta inkomstskatter. Men felet var att detta krona för krona betalades med andra skatter som ofta slog särskilt hårt mot just dem som hade all möda i världen att få inkomsten att räcka till. Det var problemet.

I all vänlighet, Anne Wibble, vill jag säga att det inte skulle skada med litet lågmäldhet. Det är riktigt att jag tidigt varnade för riskerna med vad som skulle kunna hända för de pensionärer med låg pension och som bodde i kommuner med låga pensionstillskott. Vad har vi fått höra från folkpartiet som svar på detta? Jo, det har varit käcka utrop i stil med: var glad, höj blicken, 13 av 14 får det bättre. Även om det skulle vara så bra att 13 av 14 får det bättre – så är det inte – kvarstår ändå problemet för den 14:e.

Det är bra att Anne Wibble nu är beredd att ge extra kompensation till dem som råkar alldeles särskilt illa ut. Men, Anne Wibble, är det inte ett bekymmer att så många pensionärer med redan klen ekonomi ändå kommer att få det väsentligt sämre än tidigare? Bekymrar inte det folkpartiet? Nog borde det också bekymra socialdemokraterna. 55 000–60 000 pensionärer skall nu få en automatisk utfyllnad av sina pensioner, och det är ju bra. Men det betyder ändå att väldigt många pensionärer med precis samma klena ekonomi inte får något tillskott, om jag förstår det hela rätt. De råkar nämligen bo i kommuner som har mycket låga socialbidragsnormer. Såvitt jag förstår är det vad vi skall besluta om här i riksdagen. Det är bra att propositionen kommer snart, därför att det är bråttom. Nog är det ändå bekymmersamt.

Den enmansutredare som tillsätts är säkert en förträfflig person. Men jag tycker ändå att en så viktig fråga som denna skulle ha vunnit på att belysas utifrån många olika infallsvinklar och inte bara från den traditionellt socialdemokratiska.

Slutligen uppfattade jag inte att jag fick någon kommentar till det moderata förslaget i både pensionsberedningen och i kommittémotionen till årets riksdag om att man snabbt skulle utreda en successiv förbättring av folkpensionerna och pensionstillskotten samtidigt som golvet för ATP skulle höjas i motsvarande mån. Jag vill än en gång erinra om att både representanterna för PRO och för Handikappades centralkommitté ställde sig positiva till en sådan mer långsiktig lösning av pensionärernas problem.

Anf. 48 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det var bra att socialministern talade om att ett förslag skall komma nästa vecka. Jag hoppas att vi skall kunna behandla det snabbt, så att människor slipper oroa sig i onödan.

Såvitt jag vet, Lennart Nilsson, betalade personer med förtidspension skatt även tidigare. Det är alltså ingen ny företeelse. Lennart Nilsson förstår att det är omöjligt att kommentera siffror som radas upp, men vi kan gärna diskutera dem senare. Det är nästan alltid så att olika effekter tar ut varandra. Som Lennart Nilsson säkert vet omfattar skattereformen många olika inslag. Man kan visa upp konstiga saker om man bara väljer ut en del av det som reformen innebär.

Det är bra att Karin Israelsson erkänner att problemet i fråga i hög grad uppkommer på grund av de kommunala taxorna och de icke höjda eller t.o.m. sänkta kommunala bostadstilläggen. Eftersom Karin Israelsson ondgjorde sig över kommunernas dåliga ekonomiska läge, kan jag tala om för henne att centerpartiet stödde förslaget om en reglering mellan stat och kommun till följd av skattereformens effekter för år 1991. På den punkten bör vi alltså inte ha några olika åsikter. Det förvånar mig att centerpartiet för fram tanken att det hade varit bättre att tillåta kommunerna att höja kommunalskatten. Det hade med stor säkerhet inneburit kraftiga försämringar. Det är sannerligen inte någon lösning. Inte heller kan det vara till glädje för någon, allra minst för någon pensionär.

Ingegerd Troedsson tyckte att jag ömmade för litet för den 14:e pensionären, när jag sade att 13 av 14 pensionärer får det bättre. Låt mig upprepa vad jag började med att säga, nämligen att jag tycker att det är självklart att pensionärer och andra som kommer i kläm, oavsett vad det beror på, skall ha kompensation. Som jag nämnde tog också vi från folkpartiet liberalerna kontakt med regeringen för att utröna om det verkligen fanns något intresse av att ge de berörda människorna kompensation och inte bara att spela upp det hela stort i riksdagen. Att ge dem kompensation är mer angeläget än att bara försöka få politiska poänger genom att säga att man skall ge dem kompensation. Jag kan möjligen nämna att den moderata politiken, som innebär att man inte höjer pensionstillskott och KBT utan i stället ordnar det hela med hjälp av basbeloppet, faktiskt betyder att pensionärerna får kompensation efteråt. Inom ramen för skattereformen utgår däremot höjda pensionstillskott och höjt KBT i förväg. Det är en fördel för de berörda personerna.

Vad sedan gäller frågan om standard och välfärdsutveckling för pensionärerna på sikt är jag överens med Ingegerd Troedsson om att det krävs betydligt fler förändringar än skattereformen. Men sådant får vi kanske vänta några månader med att genomföra.

Anf. 49 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill inte påstå att jag är expert på skattefrågor, men jag tycker det är ganska oroväckande när inte ens folkpartiets skatteexpert vet om att den som tidigare hade halv förtidspension inte betalade någon skatt. Den som däremot hade hel förtidspension fick betala en viss skatt beroende på att pensionstillskottet var dubbelt så högt som för vanliga ålderspensionärer.

Jag är naturligtvis också besviken på de människor i finansdepartementet som inte har kunnat se följderna av detta. Det tycks råda ett slags fördelningspolitisk enighet där. Det är oerhört svårt att förklara för en förtidspen-

sionär varför det har blivit så här. Som jag påpekade i mitt första inlägg är det ofta kvinnor som har varit hemmafruar och som nu inte kan få full pension därför att de har ägnat sig åt hemmets skötsel och därmed bidragit till samhällsutvecklingen. Det är alltså just de som nu drabbas. Förra året betalade de ingen skatt, men i år får de göra det på grund av skatteomläggningen.

Ingela Thalén säger att hon inte vet om det är en brist i sammanhanget. Jag har tagit upp denna sak i dagens debatt bl.a. därför att det ofta handlar om boendekostnaderna. Men här rör det sig om en uppenbar felaktighet i ett skattesystem som människor inte upplever som rättvist eller riktigt. En folkpensionär som i dag får göra ett grundavdrag på 48 300 kr. behöver inte betala någon skatt. Om han eller hon däremot är förtidspensionär och tjänar 30 000 kr. så får man betala ett par hundra kronor i skatt per månad. Helt uppenbart kan det inte ha varit tänkt så, om nu det är någon ursäkt. De experter som har räknat ut följderna av skatteomläggningen borde ha insett att det slår på detta sätt. Det gör det därför att förtidspensionärer har ett högre pensionstillskott. En del av detta tillskott blir därmed beskattningsbar inkomst. Om det däremot hade gällt en arbetsinkomst eller en privat pensionsförsäkring hade det inte blivit någon skatt.

Jag har ställt en fråga till biträdande finansministern Erik Åsbrink kring detta, och jag hoppas att han svarar på tisdag. Jag hoppas också att Ingela Thalén för ett resonemang med sin regeringskollega så att jag får ett positivt svar på min fråga. Därmed kan jag ge en förklaring till framför allt kvinnor mellan 50 och 65 år som har varit hemmafruar och som på ett negativt sätt drabbas av skatteomläggningen. Situationen för dem är inte rättvis. Tag ett samtal med Erik Åsbrink och se till att den rättas till, Ingela Thalén!

Anf. 50 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Som flera har sagt i debatten finns det skäl att uppmärksamma situationen för framför allt de sämst ställda pensionärerna, som drabbas av både kostnadsökningar, som inte beror på skattereformen, och annat som blir följden av skattereformen.

I formuleringarna halkar det då och då i väg uttryck som att alla pensionärer i detta samhälle skulle slås ut. För någon dag sedan deltog jag i ett samtal inför offentligheten där man kunde få ett intryck av att Sverige och dess kommuner skulle tillåta att människor inte bara helt slogs ut utan dessutom skulle få svälta och slängas ut från sina bostäder. Det finns all anledning att med skärpa säga att vi skall se till att de som behöver detta särskilda stöd skall få det i form av ett extra kommunalt bostadstillägg. Det finns ingen som helst anledning att skrämma människor så till den milda grad som man har gjort i denna debatt.

Låt mig slutligen säga att skattereformen i sig, med de effekter som här har redovisats, förmodligen måste ses över ordentligt. Men skattereformen är ändå en utomordentligt viktig strukturreform för att vi både på kort och på lång sikt skall kunna klara arbete, sysselsättning och tillväxt i detta land. Därmed skapar vi också trygghet för de sämst ställda pensionärerna. Inte minst ser vi också till att alla andra ges förutsättningar att bidra till samhällets framåtskridande.

Anf. 51 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! En fråga har jag inte fått svar på, nämligen vem som skall betala den kompensation i pengar som regeringen nu utlovar. Skall kommunerna betala 75 % av kostnaderna eller kommer staten att betala hela kostnaden? Om kommunerna måste bära en så stor del av kostnaderna kommer det att drabba många av dem. Själv kommer jag från en glesbygdskommun med små inkomster. Man har för länge sedan slagit i taket vad gäller skatteuttag, och en stor grupp äldre pensionärer befinner sig just i den här beskrivna situationen. Vem skall betala de extra pengarna till dessa pensionärer?

Det är skönt att Anne Wibble äntligen erkänner att det finns ett samband mellan skatteomläggningen och försämringarna för den relativt stora gruppen pensionärer – 50 000–60 000 med mycket låg inkomst. Det står helt klart och kan inte förnekas att detta samband finns. Jag har inte sagt att alla pensionärer får det sämre, utan det är en grupp som får det betydligt bättre än tidigare. Men den grupp pensionärer som redan förut har haft det bekymmersamt får det ännu svårare.

Jag tror också – jag vill säga det till socialministern – att det är viktigt att vi håller den här debatten på en saklig nivå, men det slår så fel när man talar positivt om en skattereform som innebär att en relativt stor grupp oskyldiga människor far illa. Det kan inte vara meningen. Man bör ta hänsyn till de fördelningspolitiska effekterna även av ett skatteförslag, och det har inte gjorts här.

Det finns delar av det här som återstår att debattera i andra sammanhang, eftersom förslagen skall behandlas under våren. Ett av förslagen gäller friåret i vården. Från regeringens sida påstår man att förtidspensionärerna genom det här beslutet har fått det så mycket bättre – det stämmer inte alls med verkligheten – att de nu har råd att betala också för sin sjukhusvård. Med kännedom om vilka små möjligheter man har att få till stånd en sänkning av den taxan påstår jag att det innebär ett ökat påslag för de förtidspensionärer som råkar bli sjuka och hamna på en sjukvårdsplats.

Det är en grupp som också kommer att drabbas av höjda hyreskostnader, vilket gör att de inte har råd att behålla sina bostäder och att det uppstår köer i sjukvården. En sådan åtgärd ansågs i fjol vara omöjlig att genomföra men har i år plötsligt blivit möjlig att genomföra, trots att de människorna inte fått någon bättre ekonomi.

Vi får vänta och se vad som kommer nästa vecka, men jag vill ha svar på frågan: Kommer kommunerna att få betala även den här reformen?

Anf. 52 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Lennart Nilssons fall skall jag be att få återkomma till. Såvitt jag förstod blev effekten av skattereformen plus 7 kr., om jag minns rätt. Det är naturligtvis inte mycket, men minustecknet lyser ändå med sin frånvaro. Det finns säkert anledning att titta närmare på om det där i övrigt har skett några konstigheter.

Karin Israelsson sade att jag erkände att det finns ett samband. Det var precis motsatsen till vad jag gjorde, Karin Israelsson. Jag tycker att det är oerhört angeläget att få fastslaget att de problem som många personer med

låga pensioner och höga hyror upplever i allt väsentligt inte är ett resultat av skattereformen. Detta leder till onödig oro och onödiga bekymmer för de berörda människorna.

Låt mig för Karin Israelsson nämna vad centerns förslag skulle ha inneburit för dessa pensionärer, inte i syfte att vara elak eller använda olämpliga argument utan för att det kanske kunde vara intressant för Karin Israelsson att veta vad hennes parti har föreslagit i skatteutskottet.

Av de kostnadsökningar som slår igenom på hyror accepterade centerpartiet ungefär tre fjärdedelar. Däremot var centerpartiet med på enbart en tredjedel av höjningen av pensionstillskotten och KBT. Med centerns förslag skulle utfallet alltså ha blivit avsevärt sämre än det faktiskt har blivit för en stor grupp pensionärer med låg pension och hög hyra. Det finns kanske en del att se över i den egna politiken också?

Jag tackar socialministern för det mycket tydligare uttalande om skattereformen som hon nu gjorde och som jag tyckte det var angeläget att få höra i den här debatten.

Jag har i den här diskussionen velat få två saker fastslagna, och de har väl också blivit tydliggjorda. Det är för det första att det finns en bred uppslutning kring det faktum att de människor som kommer i kläm måste få extra tillskott, oberoende av vilket skälet till de ekonomiska besvären är. Jag är glad över att det kommer ett förslag om detta. Det är för det andra – och det tycker jag också har blivit mycket tydligare, även om kanske inte alla instämmer – att de ekonomiska bekymren för vissa pensionärer inte är en följd av skattereformen utan en följd av kommunala bostadstillägg som icke har höjts, av höjda kommunala taxor m.m. och av allmänna prisökningar. För att komma till rätta med de problemen på sikt och skapa en bättre utveckling är det oerhört angeläget att lägga om en massa olika inslag i den ekonomiska politiken, men skattereformen är en nödvändig början på det arbetet.

Anf. 53 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Nej, det är alldeles riktigt, socialministern, att det inte finns någon anledning att generellt skrämma pensionärer med att de över lag skulle få det sämre. Men det hade funnits all anledning i världen att lyssna på våra varningar, som uttalades redan i samband med att skattepaketet presenterades, att pensionärer med låga pensioner, inte minst många ensamstående kvinnor, riskerade att få det ännu sämre och t.o.m. att hamna under socialbidragsnivån, precis som nu visat sig bli fallet – tyvärr.

Anne Wibble säger att alla som kommer i kläm självfallet skall få kompensation. Men, Anne Wibble, det får de ju inte genom det förslag som tydligen skall komma nästa vecka. De får det om de bor i en kommun som har tillräckligt generösa normer för socialbidraget – i annat fall inte. De som befinner sig det allra minsta över socialbidragsnivån men alltså har fått det väsentligt sämre genom de reformer som har genomdrivits i samband med skatteomläggningen får ju ingen som helst kompensation.

Sedan är det faktiskt så, Anne Wibble, att vi accepterade den höjning av det kommunala bostadstillägget som föreslogs. Men vi sade samtidigt nej till alla de skattehöjningar som direkt skulle fördyra boendet.

Jag är glad över att Anne Wibble är positiv till den mer långsiktiga lösning som jag skisserade med en successiv höjning av folkpension och pensionstillskott. Från socialministern fick jag inget svar på den frågan. Det kanske beror på att socialministern tycker att det är en fråga som sträcker sig över en tid som kanske inte kommer att omfattas av hennes ämbetsutövning.

Anf. 54 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Till Ingegerd Troedsson vill jag säga att jag får återkomma till den frågan. I motsats till Ingegerd Troedsson räknar jag med att jag har så gott om tid att jag inte behöver ta det just i dag.

När det gäller hur det hela skall finansieras vill jag till Karin Israelsson säga att staten inte kommer att ta hela kostnaden. Däremot kommer förslaget att innebära att kommunerna kommer att få betala en mindre del än i det nuvarande systemet för kommunala bostadstillägg.

Det låter på Karin Israelsson som om situationen skulle innebära en stor katastrof för de allra minsta kommunerna och glesbygdskommunerna. Jag tror att det är tvärtom. Situationen är som värst i de områden där man har de allra högsta hyreshöjningarna och där man har gått in och antingen ändrat reglerna för kommunala bostadstillägg, vilket inneburit sänkningar, eller t.o.m. sänkt nivåerna. Det är i de kommunerna man kommer att få en del bekymmer. I övrigt tror jag att problemen är relativt väl spridda över de litet större kommunerna här i landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

## 6 § Svar på interpellation 1990/91:134 om de sovjetiska judarna

Anf. 55 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Maria Leissner har ställt följande fyra frågor till mig.

1. Hur bedömer jag den personliga säkerheten för de sovjetiska judarna i dagens Sovjet?
2. Gör jag den bedömningen att antisemitisk förföljelse, även i de fall den inte är sanktionerad av statsmakterna, kan utgöra tillräcklig grund för asyl?
3. Av vilken anledning har regeringen avvaktat med att fatta beslut om de asylsökande sovjetiska judarna?
4. Kan jag bekräfta att principen om individuell prövning av asylansökningar måste gälla även för judar som flyr från Sovjetunionen till Sverige?

Maria Leissner redogör i sin interpellation för att antisemitismen i Sovjetunionen ökar, att den vuxit i takt med sönderfallet av den sovjetiska staten och de växande påfrestningar som alla medborgare utsätts för.

Genom beslut den 23 augusti 1990 konstaterade regeringen i ett par enskilda ärenden som gällde avvisning att det inte generellt sett kan hävdas att sovjetiska medborgare av judiskt ursprung som återsänds till Sovjetunionen riskerar sådan förföljelse att de kan anses som flyktingar enligt 3 kap. 2 § utlänningslagen. Regeringen uttalade också i besluten att detta naturligtvis inte utesluter att det kan finnas personer från Sovjetunionen som får asyl i

Sverige baserad på den förföljelse som de kan riskera på grund av sitt ursprung.

Under hösten kom fortlöpande rapporter från organisationer och enskilda i Sverige om den svåra situationen för judar i Sovjetunionen. Jag, utrikesministern och invandrarverkets generaldirektör mottog flera uppvaktningar i frågan.

Inom arbetsmarknadsdepartementet och invandrarverket gjordes bedömningen, att det var nödvändigt av rättssäkerhetsskäl att försöka få fram fler och aktuella uppgifter om antisemitismen i Sovjetunionen. Sådant utredningsarbete tar naturligtvis tid.

Den information som kommit är inte entydig och därför inte lätt att bedöma. Avgörande för ett ställningstagande i det enskilda asylärendet måste därför vara, liksom i andra ärenden, de särskilda omständigheter som anförs.

Den allt djupare ekonomiska krisen i Sovjetunionen leder till ökande nationalism och förstärkta etniska motsättningar mellan ett stort antal grupper i hela landet. Nationalistiska stämningar leder på flera håll till krav från den lokala majoritetsbefolkningen på s.k. mono-nationalisering av områden. Konsekvenserna blir särskilt påtagliga för judarna, som till skillnad från de flesta andra etniska grupper finns över hela unionen. Den ökande frustrationen i samhället föder ett slags gräsrotsrasism som återfinns i hela landet och riktas mot alla tillgängliga avvikande grupper, däribland judarna.

Under det gångna året har å andra sidan judiska kulturcentra och synagogor öppnats på ett tiotal platser i Sovjetunionen, och det finns rapporter om att judiska kulturarbetare som rest över hela landet uppgett att de inte mötts av antisemitiska stämningar.

Bland de etniska minoritetsgrupperna i Sovjetunionen har judarna en särställning i och med att de är välkomna till Israel. I så måtto är situationen densamma för den tyska minoriteten, som är välkommen till Tyskland. Till skillnad från andra etniska minoritetsgrupper i Sovjetunionen har varken judar eller tyskar en egen republik inom unionen som de kan resa hem till. För judarna finns dessutom det välkända förhållandet att antisemitismen har en lång, mörk historia i det sovjetiska samhället.

Det är glädjande att judar numera tillåts resa ut från Sovjetunionen. Omkring 200 000 emigrerade från Sovjetunionen under 1990. I Sovjetunionen diskuteras intensivt denna åderlåtning av högutbildade personer.

De sovjetiska judarna utsätts allt oftare i vardagliga situationer för trakasserier och smädelser. Rädslan för pogromer är stor.

Rykten om pogromer har dock inte förekommit sedan våren 1990, och farhågorna som då cirkulerade i stor omfattning visade sig vara ogrundade.

Antisemitisk förföljelse, liksom annan rasistisk förföljelse oavsett vem som sanktionerat den, kan vara asylgrundande. De uttalanden som regeringen gjorde genom besluten i augusti 1990, dvs. att det naturligtvis kan finnas personer från Sovjetunionen som får asyl i Sverige baserad på den förföljelse de kan riskera på grund av sitt ursprung, är alltjämt gällande. Även om det inte skulle föreligga asylskäl i ett enskilt ärende, kan omständigheterna i flera fall vara sådana att uppehållstillstånd skall beviljas på starka humanitära skäl.

Anf. 56 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka invandrarministern för svaret på min interpellation. Jag tycker att svaret åtminstone delvis präglas av inlevelse i de sovjetiska judarnas situation. Däremot är den allmänna inställning som regeringen här redovisar beträffande de sovjetiska judarnas skyddsbehov alarmerande. Invandrarministern jämställer i sitt svar situationen för de sovjetiska judarna med situationen för alla andra etniska minoriteter i Sovjet, och det tycker jag är en förvånansvärd analys av situationen.

Antisemitism sanktionerad av statsmakten är en sak – grov antisemitisk folklig förföljelse en annan. Jag tycker att det är svårt att dra slutsatsen, att bara för att religionsundervisning och annat tillåts, skulle judarna ha mindre anledning att frukta att huset sätts i brand av antisemiter i grannskapet.

I interpellationssvaret redovisas en viss förståelse för att den svåra situationen i Sovjet har lett till ökade etniska motsättningar. Invandrarministern säger i svaret att hon har tagit emot uppvaktningar och fått information om det nya läget. Jag vill ändå här redovisa något av det som i dag händer med de sovjetiska judarna.

Vi känner väl till antisemitismens historia i Sovjet. Ett ofta återkommande tema ända sedan tsartiden har varit att göra judar till syndabockar för olika olyckor som drabbat landet.

Enstämmiga rapporter bl.a. från de europeiska judiska församlingarna, som borde ha förstahandsinformation, visar att antisemitismen nu ökar i Sovjet. Det råder inget tvivel om att antisemitismen är mycket grov. Det finns fortfarande kvar en institutionell antisemitism. Men som invandrarministern också framhåller i svaret har det vuxit fram ett slags gräsrotsrasism, något som jag också exemplifierade i min interpellation.

Det finns en tendens i svaret att antisemitism jämförs med allmän förföljelse, men antisemitism kan inte jämföras med mobbning i största allmänhet. Antisemitism är någonting mycket värre än så.

Jag skall ta ett exempel på hur livet kan te sig för en sovjetisk jude, som till slut tvingades fly till Sverige. Det gäller en man som blev misshandlad och förföljd redan när han gick på dagis, hade ett helvete under två tre år i militärtjänsten med trakasserier och misshandel utan att få någon hjälp från polis eller någon annan instans. Ingen bryr sig om att uppmärksamma eller straffa antisemitiska övergrepp. När han sedan skulle söka jobb fick han inte registrera sig i sin hemstad Leningrad därför att han var jude. I glasnosts spår blev han liksom alla andra utsatt för en mycket brutal antisemitisk förföljelse. Så småningom kände han sig tvingad att fly till Sverige.

De som flyr bl.a. till Sverige – det skall sägas att de inte är många, ett hundratal per år – har de senaste åren blivit fullständigt livrädda på grund av denna ökade folkliga antisemitism. De utsätts t.ex. för att deras brevlådor smetas ned med exkrementer, att Davidsstjärnan blir inristad i dörren, att grannar nästan varje dag lägger ned hotelselappar i brevlådan, att deras affärer blir nedbrända och deras ägodelar vandaliserade. Deras bilar blir förstörda, och barnen blir misshandlade. Vart de än går i staden möter de pamfletter från pamjat uppsatta överallt. Föräldrar till små barn står helt maktlösa mot den misshandel som förekommer. Bland de judar som flytt till Sverige händer det att lågstadiebarn kommit hem från skolan och berättat att de

fått nålar instuckna under naglarna av äldre kamrater utan att någon lärare har ingripit.

Vad hjälper det då att synagogor har öppnats och att religionsundervisning tillåts?

Dessa människor har levt hela livet med antisemitism, och nu orkar de inte mer. De är inte särskilt starka, utan de är rätt normala människor, som har en viss gräns för vad de tål. Nu är de rädda för sitt liv. Det spelar ingen roll om de är aktivt religiösa eller inte – de drabbas under alla förhållanden.

Visst är det så att det har blivit en viss ökad politisk liberalisering. Bl.a. har man tillåtit en massutvandring av judar till Israel, och man tillåter synagogor och annat. Men samtidigt är situationen den att åtminstone två ökända pamjatanhängare sitter med i Gorbatjovs presidentråd. När judar blir överfallna och går till polisen för att få skydd möts de av repliken: "Vi har inte tid med sådana här judefrågor."

Jag vill därför be invandrarministern att mer utförligt än i det skriftliga svaret på min interpellation redogöra för om antisemitisk förföljelse, även när den inte är sanktionerad av statsmakterna, kan utgöra grund för asyl.

Det kommer, som jag sagt, inga mängder av sovjetiska judar till Sverige. Sverige är inte heller ett förstahandsval som tillflyktsort; de som kommer hit har ofta släktingar här. De får här en tillvaro som i många fall är ekonomiskt sämre än den de hade i Sovjet. Dessa judar är ofta högutbildade.

I oktober förra året väntade ca 200 judar på besked. Av dessa har ett 40-tal nu fått avslag på sina ansökningar. Under hösten 1989 lät enligt uppgift invandrarverket ansökningarna från de sovjetiska judarna ligga på is i väntan på nya direktiv från regeringen. Jag tolkar interpellationssvaret så att man under vintern gjorde en utredning om de sovjetiska judarnas situation. Om jag fattar invandrarministern rätt menar hon att de fakta som därvid kom fram pekar på att judar inte generellt kan anses ha något särskilt att frukta på grund av utvecklingen i Sovjet. Är detta en korrekt tolkning av regeringens inställning? Jag vill också fråga när de sovjetiska judarna kan vänta besked från invandrarverket och regeringen.

Anf. 57 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Bara den som ägnar sig åt kvalificerat felsökeri kan påstå att jag i mitt interpellationssvar har jämställt den judiska minoriteten i Sovjetunionen med andra grupper. På flera ställen i interpellationssvaret beskriver jag på vilket sätt judarnas situation skiljer sig från andra gruppers, både på grund av att judarna finns över hela Sovjetunionen till skillnad från många andra etniska minoriteter, som vistas inom ett begränsat område och därmed som grupper är starkare, och på grund av att de inte har någon egen plats inom unionen att samlas på. Jag pekar också på det faktum att det sovjetiska samhället har en lång och mörk historia med antisemitism. Detta är ett par av de anledningar som jag pekade på som gör att det finns en speciell anledning att diskutera antisemitismen och judarnas situation i Sovjetunionen.

Jag tycker emellertid inte att det hade varit riktigt att i detta försök att redogöra för en bild som inte är entydig utan sammansatt inte också peka på att synagogor har öppnats och att sovjetiska judar får lämna Sovjetunionen.

Jag har känt ett ansvar för att ge en samlad bild av situationen inom de gränser som ett interpellationssvar ger utrymme för.

I sin fjärde fråga begärde Maria Leissner ett svar på om jag kunde bekräfta att principen om individuell prövning av asylsökningarna måste gälla även för de judar som flyr från Sovjetunionen till Sverige. Den frågan har jag självfallet besvarat jakande. Vi måste göra en individuell prövning i varje ärende. Det finns inget generellt svar på den här frågan.

Tid efter annan har vi avvaktat något för att försöka skapa oss en bild av situationen. Ibland har det också funnits skäl att samla ihop en grupp av ärenden och bedöma dessa gemensamt. Inte minst ur rättvisesynpunkt kan det vara viktigt att göra en sådan samlad bedömning. Ett exempel på ett sådant förfarande hade vi för fjorton dagar sedan, när vi fattade ett gemensamt beslut för en grupp asylsökande från Bangladesh.

Anf. 58 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag instämmer i att bilden är komplicerad. Det är också alldeles sant att i en del avseenden har den politiska liberaliseringen betytt fördelar för den judiska minoriteten i Sovjet. Men det faktum att synagogor har öppnats betyder inte att judarna i Sovjet hyser mindre fruktan för sin egen personliga säkerhet eller för att deras barn skall råka illa ut i skolan. Det är just det som har hänt under de senaste åren, och det är det som gör saken så dramatisk.

Jag blir också mycket bekymrad när jag tittar på statistiken över vad som har hänt med ansökningarna från de sovjetiska judar som kommer till Sverige. Det förefaller som om regeringen och invandrarverket inte till fullo har begripit säkerhetsläget för de sovjetiska judarna. De som kommer hit kommer inte för nöjes skull eller för att skapa sig en bättre framtid och få bättre ekonomiska villkor. De kommer säkerligen att få det sämre statusmässigt och på många andra sätt. De hade kanske inte heller velat resa från Sovjet, men det var nödvändigt för dem, eftersom de fruktade för sin egen säkerhet och för sina barns säkerhet på grund av alla de incidenter som jag har berättat om. Det är en helt normal företeelse att en gammal vithårig man som ser ut att vara jude blir nedslagen på bussen utan att någon annan av passagerarna ingriper. Det är en helt normal företeelse i Sovjet. Det har också inträffat enstaka mord som har kunnat härledas till antisemitisk verksamhet.

Många av de sovjetiska judar som har kommit hit har ett fängelsestraff i sin bakgrund. Många har under lång tid varit tvungna att vara åtskilda från sina familjer och kunnat återförenas först i Sverige.

Man hade en period förra året då man väntade med besluten till augusti och då fann att det gick bra att skicka tillbaka en del judar till Sovjet. Bl.a. genom uppvaktningar hos både invandrarverket och regeringen drar jag slutsatsen att man därefter under ytterligare en period lagt ansökningar på is för att undersöka saker och ting.

Jag tycker att det nu är dags att dessa människor, av vilka en del har vistats här i ett och ett halvt år, får besked som gör att de kan leva i säkerhet. Jag vill återigen fråga invandrarministern: När kommer man att sluta att lägga ärenden på is? När är regeringen och invandrarverket beredda att på nytt

börja behandla de ärenden som väntat så länge? Naturligtvis hoppas jag att man då tar hänsyn till förhållandena i Sovjet.

Överläggningen var härmed avslutad.

## 7 § Svar på interpellation 1990/91:132 om vapenfri tjänst

Anf. 59 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Paul Ciszuk har frågat mig hur ett bibehållande av prövningsförfarandet vad gäller vapenfri tjänst låter sig förenas med de olika förslag som nyligen väckts om direktrekrytering av värnpliktiga till civilförsvarsorganisationen, hälso- och sjukvården m.m.

För närvarande arbetar en grupp inom försvarsdepartementet med att ta fram förslag till ett ändrat prövningsförfarande i enlighet med det beslut som riksdagen fattade sent i höstas. Arbetsgruppen förväntas lämna sitt förslag i slutet av denna månad, och en proposition till riksdagen planeras senare under våren.

Givetvis arbetar denna grupp med utgångspunkt i nu gällande system för personalförsörjning inom totalförsvaret. Som jag aviserade i årets budgetproposition och som jag avser att återkomma till i den särskilda propositionen om försvaret kommer en utredning att tillsättas som skall se över de nu gällande pliktlagarna. Den vapenfria tjänsten kommer givetvis in i detta större sammanhang.

De frågor som Paul Ciszuk tar upp kommer att behandlas av utredningen, som avses bli parlamentariskt sammansatt. Det finns därför inte anledning för mig att nu gå in på dessa frågor ytterligare.

Anf. 60 PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret, trots att jag inte fick något svar på mina mer preciserade frågor. Svaret är likväl intressant, men det är illavarslande med tanke på att försvarsministern inte dementerar en uppgift som jag återger i interpellationen.

Den arbetsgrupp inom departementet som arbetar med frågan om vapenfriprövningen överväger uppenbarligen inte ett avskaffande av prövningsförfarandet. Ministern säger här att detta är i enlighet med riksdagens beslut, men detta är inte min uppfattning. Jag anser att man struntar i riksdagens beslut, trots att en enig riksdag uttalat att den "är beredd att frångå sin tidigare restriktiva inställning till att avskaffa det nuvarande prövningsförfarandet", trots att riksdagen framhöll det "orättvisa i systemet genom att det ger verbalt begåvade bättre förutsättningar att få sina ansökningar beviljade" och trots att riksdagen ansåg prövningsförfarandet "än mera omotiverat genom att antalet frikallelser från värnpliktstjänstgöringen av andra skäl påtagligt ökat under senare år".

Försvarsministern säger i svaret:

"Givetvis arbetar denna grupp med utgångspunkt i nu gällande system för personalförsörjning inom totalförsvaret". Det sägs däremot ingenting om vad riksdagens tillkännagivande egentligen innehåller.

Man utreder alltså inte frågan om ett avskaffande av prövningsförfarandet. Naturligtvis är jag mycket besviken över att jag missuppfattat regeringens intentioner. Jag fick den uppfattningen under utskottsbehandlingen i höstas, att socialdemokraterna var beredda att lämna det länge kritiserade prövningsförfarandet. Jag reserverade mig inte, vilket jag hade gjort tidigare, för en starkare skrivning i utskottet, eftersom jag barnsligt nog trodde att en enighet skulle främja ett bra propositionsförslag.

Nu är det nog inte bara jag och de vapenfria som blir besvikna utan det blir också alla de som hade hoppats på att man skulle få värnpliktssystemet ut ur sin kris. En viktig metod är då direktrekrytering av värnpliktiga till civilförsvaret. Här behövs en förstärkning. Enligt räddningsverkets omfattande utredning behövs 4 500 värnpliktiga för att föryngra civilförsvaret. Räddningsplutonerna behöver friska krafter. Jag vet själv hur det känns att vara bårbärare i hemvärnet. Man hade fungerat bättre som 20-åring och efter den gedigna utbildning man fick som pansarinfanterist. Jag säger inte att dessa människor behöver ha samma utbildning, men det vore en stor fördel om vi fick in fler ungdomar.

Det är min bestämda övertygelse att värnpliktssystemet snart kommer att rasa. I dag kan endast 68 % av en åldersklass krigsplaceras om inte verksamhetsområdet utvidgas. Direkt rekrytering av värnpliktiga till civilförsvaret är då det första naturliga steget. Det får vi inte förhindra. Men vi reser hinder om vi behåller prövningsförfarandet inför vapenfri tjänst. Det går ju inte att samvetspröva vissa och ta in andra direkt till civilförsvaret. De 3 000 som i dag söker vapenfri tjänst räcker inte, särskilt som alla inte har en tillräckligt god fysik.

Förutom de starka mänskliga skäl som alltid har funnits mot samvetsprövningen inför vapenfri tjänst har vi nu starka ekonomiska och försvarspolitiska motiv för att avskaffa prövningen.

Jag vill vädja till försvarsministern att för riksdagen presentera ett förslag om att avskaffa prövningsförfarandet. Det var ändå två motioner som yrkade på ett direkt avslag, och dessa motioner avstyrktes inte av utskottet. Om vi avskaffar prövningsförfarandet försvinner ett hinder för direktrekrytering, och därmed främjas en utveckling av värnpliktssystemet, så att vi slipper en yrkesarmé och därav följande hot mot demokratin.

Vore det inte bra galet om vi nu i vår stiftade en lag om vapenfriprövning, som vi sedan måste ändra om något år på grund av att hela värnpliktssystemet måste reformeras? Det skulle inte vara bra för vare sig regeringens eller riksdagens anseende.

Ett beslut om en utvecklad värnplikt brådskar. Helst bör det naturligtvis bli en allmän värntjänst för både män och kvinnor, som vi i miljöpartiet har motionerat om. Men en direktrekrytering till civilförsvaret är en bra början. Låter vi nu tiden gå medan vi gör omfattande utredningar är jag rädd för att en yrkesarmé blir det enda ekonomiskt möjliga alternativet. Jag tackar för utredningsförslaget; men det brådskar som sagt.

Trots att jag inte fått svar på frågan tror jag att socialdemokraterna fortfarande vill värna om den allmänna värnpliktsprincipen och försvarets folkliga förankring.

Avskaffa prövningsförfarandet och inför direktrekrytering till civilförsvaret!

Anf. 61 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Trots att svaret var mycket kort gör det mig upprörd av den anledningen att jag var mycket glad när riksdagen bl.a. antog min motion om att avskaffa prövningsförfarandet när det gäller vapenfri tjänst. Svaret andas tydligt att det inte kommer att ske med någon större snabbhet. Om försvaret arbetar i samma takt kommer vi aldrig fram till målet.

I alla tider har det funnits människor som av samhällsskäl inte har velat bära vapen eller ingå i en krigsorganisation. Vi borde se dessa människor som en stor resurs. Det är ofta dessa människor som med stort engagemang arbetar för fred och fredliga lösningar. Många har religiösa skäl. Vi som arbetat med ungdomar och träffat många av dem vet dock att det kan vara svårt att motivera sitt ställningstagande, om man har en kanske ganska nyfunnen tro och att försvara den inför det krångliga prövningsförfarande som vi hittills har haft.

Man kan självfallet inte acceptera någon ny form av prövning, eftersom det är just den som man har kritiserat.

Kristna fredsrörelsen har nyligen genomfört en kampanj: Vapenfri – en mänsklig rättighet. 65 organisationer med 400 000 medlemmar står bakom kampanjen, vilka kräver att man skall avskaffa prövningsförfarandet och inrätta alternativa vapenfria tjänster.

Det är självklart att den som önskar vapenfri tjänst skall kunna söka och få en sådan tjänst. Någon annan form av prövning eller intyg skall inte behövas. Om man skall ha ett nytt intygsförfarande kan det t.o.m. bli sämre än nuvarande förhållanden. Jag blir mycket oroad av att det talas om någon annan form, och jag funderar vad det kan innebära.

För att Sverige skall komma ifrån missförhållandet med samvetsfångar och i stället följa FNs rekommendation angående rätten till alternativ tjänst krävs ett totalt avskaffande av prövningen.

Herr talman! Jag vill därför fråga försvarsministern: Arbetar arbetsgruppen med ett totalt avskaffande av prövningsförfarandet till förmån för alternativa tjänster? När kommer i så fall förslaget om ett avskaffande av prövningsförfarandet att gälla? Skall vi behöva vänta på en parlamentarisk utredning som bl.a. skall ta upp frågan om prövningsförfarandet?

Vi har ju redan beslutat om att prövningsförfarandet skall upphöra. Vore det inte bättre att först lägga fram ett förslag om detta och sedan tillsätta en arbetsgrupp för en total översyn av tjänster och det civila försvaret?

Anf. 62 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Låt mig till Paul Ciszuk och Marianne Samuelsson säga följande: Jag har redovisat regeringens handlingsmönster när det gäller att gå vidare med dessa frågor. En del av de frågor som Marianne Samuelsson ställde har jag besvarat i interpellationen.

Det är intressant att höra företrädare för miljöpartiet tala om yrkesarmé. Jag vet inget parti i denna riksdag – om inte möjligtvis miljöpartiet har haft tankar i den riktningen – som talar för en yrkesarmé. Det är speciellt intres-

sant med tanke på att, om jag har läst tidningarna rätt, miljöpartiet vill avskaffa försvaret. Men vi lever i en intressant tid, och det är ett intressant partis företrädare som jag har nöjet att lyssna till.

När det gäller vad som har sagts, vill jag citera litet grand ur utskottets uttalande: "Det sagda gör att utskottet är berett att frångå sin tidigare restriktiva inställning till att avskaffa det nuvarande prövningsförfarandet. Utskottet anser således att den nuvarande prövningen bör ersättas med en annan ordning som är mer rättvis och human och som lägger ett större ansvar på den enskilde."

Det arbete som jag har redovisat och som kommer att presenteras sker med utgångspunkt i utskottets utlåtande. Det lämpligaste i den här frågan är väl trots allt att avvakta det förslag som kommer att presenteras för riksdagen. Sedan blir det tillfälle att diskutera och överväga förslaget.

Anf. 63 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Visst är detta en intressant fråga att debattera med ett fredsparti. Det kan jag förstå.

För att litet kommentera vår försvarsomröstning vill jag säga att det vore intressant om fler partier också frågade sina medlemmar vad de tycker innan man fattar tunga beslut. Vår medlemsomröstning har gett vid handen att vi skall arbeta fram ett förslag om att avskaffa det militära försvaret. Det förslaget skall läggas fram för vår kongress. Det är inte samma sak som att vi tänker avskaffa det militära försvaret i morgon eller ändra det på en enda gång. Vi har hela tiden arbetat för att vi måste nedrusta.

Jag tycker att det är oroande att man inte kan gå snabbare fram när det gäller prövningsförfarandet. En annan ordning innebär ju inte att man skall ha kvar ett prövningsförfarande, utan det kan ju också innebära att man tar bort det totalt. Det man har kritiserat i motionerna är ju att människor i Sverige inte kan få en vapenfri tjänst, trots samvetsskäl, utan att ställas inför ett prövningsförfarande.

Anf. 64 PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! Det känns litet egendomligt att få höra att man skulle förespråka en yrkesmilitär. Jag försöker att sakligt argumentera emot det och att arbeta emot det på ett reellt sätt. Däremot verkar det vara lätt att stå upp i talarstol efter talarstol och tala om det stora värdet av en värnpliktsarmé när man samtidigt låter utvecklingen rusa undan.

År 1985 var det i alla fall 76 % av åldersklassen som kunde krigsplaceras. År 1989 har andelen sjunkit till 68 %. Det är ingen allmän värnplikt när inte alla kan användas. Många som i dag vapenutbildas finner inte en meningsfull användning för detta inom systemet. Det finns därför endast en reell chans att behålla värnpliktssystemet, och det är att utvidga uppgiften. Gör vi inte detta hamnar vi i en situation där hela principen rasar. Människor kan ju inte acceptera en sådan här Potemkin-kuliss hur länge som helst. Då förmodar jag att det framtvingas en yrkesarmé av ekonomiska skäl. Ekonomin brukar ju väga tungt. Det är synd att komma i den situationen, tycker jag.

Sedan skall det bli mycket spännande att se vad den här arbetsgruppen arbetar med för alternativ. Men försvarsministern dementerade inte den in-

formation jag har fått via den "vapenfria arbetsgruppen", att ett totalt avskaffande inte ens övervägs av arbetsgruppen, trots att två motioner, som inte är avstyrkta i utskottet, yrkar på det.

Det räckte ju med en sådan variant att den som ville ha vapenfri tjänst bara lämnade in en ansökan därom, så fick han det. Vi kan också kalla detta för ett prövningsförfarande. Det ser jag fram emot, om det är detta som ändå kan komma ut av det här arbetet. Men i realiteten skadar det väl inte att bekänna sig till ett avskaffande – eller att åtminstone utvärdera ett sådant förslag i den proposition som vi kommer att få.

Anf. 65 Försvarsminister ROINE CARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill understryka att det bästa sättet, Paul Ciszuk, är att avvakta det förslag som regeringen kommer att lämna riksdagen på det här området. Då blir det ju tillfälle att diskutera denna fråga.

Det är naturligtvis intressant att höra företrädare för miljöpartiet nalkas försvaret på det här sättet. Den ena delen av partiet vill avskaffa försvaret, den andra oroar sig för att den allmänna värnplikten inte hanteras på rätt sätt och att vi får en urgröpning av försvaret, så att det endast återstår att ta ställning till en yrkesmilitär. Det vittnar om vilken otrolig spännvidd det är i miljöpartiet i dessa frågor.

Som tur är, herr talman, tror jag mig veta att miljöpartiet aldrig kommer att få ett inflytande här i landet som på något sätt har betydelse för det svenska försvarets organisation och inriktning.

Jag vill säga som socialdemokrat, att vi alltid har slagit vakt om den allmänna värnplikten och folkförsvaret, och det kommer vi att fortsätta att göra. För oss är inte alternativet yrkesmilitär. Det alternativet existerar inte hos socialdemokratin, men tydligen existerar det fortfarande hos miljöpartiet.

Anf. 66 PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! När det gäller spännvidd trodde jag att det fanns en god spännvidd också inom socialdemokratin i försvarspolitiska sammanhang, och det hoppas jag att det gör fortfarande. I många sammanhang har socialdemokraterna velat kämpa för en nedrustningspolitik, och då givetvis även i Sverige.

För vårt partis del står vi för att målet måste vara en militär nedrustning. Det är givetvis ett långsiktigt mål som vi måste arbeta för. Därmed är inte sagt att det går att åstadkomma utan att vi ser på omvärlden och på vår sårbarhet här i landet. Men vi kan ta fram alternativ som gör att vi kan minska vår sårbarhet. När vi har fått till stånd en sådan utveckling att alla länder i Europa har ett icke provokativt försvar, då hoppas jag att även socialdemokraterna ställer upp för nedrustning. Jag hoppas verkligen att ni också har det långsiktiga målet total avmilitarisering, även om vi inte precis når dit i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

## 8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1990/91:87 Näringspolitik för tillväxt
1990/91:89 Förhandsbesked och dispenser i skattefrågor
1990/91:91 Hinder för export av farliga varor
1990/91:94 Ändring i radioansvarighetslagen (1966:756) m.m.
1990/91:95 Registrering som skattskyldig återförsäljare eller förbrukare av bränsle

## 9 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

*den 14 februari*

**1990/91:148** av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Bengt Lindqvist om socialtjänstlagen och rätten till valfri bosättning:

På grund av socialtjänstlagens bosättningsregler har många asylbeviljade med klar kommunplacering orsakat problem, framför allt för stora kommuner, som t.ex. Malmö.

Det jämfört med andra europeiska länder stora antalet asyler, vilka beviljats i Sverige, har inneburit att invandrarverket nödgats teckna avtal med flertalet kommuner om placering av asylbeviljade.

Efter det att kommunplacering av asylbeviljad blivit klar och flyttning till mottagande kommun verkställts uppstår i många fall problem. T.ex. kommunplacerade i små kommuner beslutar sig för att flytta till storstäderna, trots att dessas avtal med invandrarverket redan är uppfyllt. Länsrätten gav nyligen en familj, kommunplacerad i övre Norrland, rätt att bosätta sig i Malmö. Detta trots att familjen, två vuxna och åtta barn, erhållit bostad i en sexrumsvilla. Mannen hade påbörjat en utbildning och läste svenska. Men familjen trivdes inte. Vännerna var långt borta och någon moské för fredagsbönen fanns inte!

Malmö tecknade avtal 1989 om 600 asylplatser. Facit för året blev betydligt fler, där många utöver de avtalade redan var placerade i andra kommuner!

Är statsrådet beredd se över socialtjänstlagen med hänsyn till de problem som aktualiserats i ovan ställda interpellation?

**1990/91:149** av *Stig Bertilsson* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om idrottsrörelsens ekonomiska villkor:

Den marginalskattereform som genomförts i vårt land har sedan länge varit nödvändig. Moderata samlingspartiet tillhörde dem som allra först förespråkade marginalskattesänkningar. Den omläggning som nu verkställts har emellertid finansierats på ett sätt som moderata samlingspartiet inte kan acceptera.

Det har sedan länge stått klart att idrottsrörelsen är en av de stora förlorarna i skatteomläggningens spår. Omläggningen utgör ett direkt hot mot många föreningar genom att deras ekonomi urholkas. Självfinansieringsgraden inom idrotten minskar, bidragsberoendet ökar och rundgången av skatter och bidrag breder ut sig alltmera. För detta varnade idrottsrörelsen och bl.a. även moderata samlingspartiet inför omläggningen.

*Lovade kompensation*

Regeringen lovade vid flera tillfällen att idrotten genom olika "motverkande åtgärder" skulle kompenseras för "icke avsedda effekter". Av den nyligen framlagda budgetpropositionen framgår att så inte blir fallet. Idrottsrörelsen förlorar årligen flera hundra miljoner kronor som en följd av genomförandet av den totalfinansierade skatteomläggningen. Den direkta följden blir att ideellt arbetande föreningsledare på sin fritid tvingas agera uppbördsmän åt staten. Detta i en tid när det mera än någonsin är angeläget att slå vakt om de ideella arbetsinsatserna inom föreningslivet.

Framför allt är det den utökade mervärdesbeskattningen som drabbar idrottsrörelsen. Höjd och breddad moms på rese-, hotell- och restaurangkostnader, telefonräkningar, fastighetsskötsel såsom vatten och avlopp, el, olja och övrig energi samt reparations- och projekteringsarbeten är inte avdragsgilla för föreningarna utan utgör en direkt merkostnad i en redan hårt ansträngd ekonomi.

Statsrådet har tidigare avvisat det av moderata samlingspartiet i denna situation framlagda förslaget om att ideella föreningar skulle kunna göras tekniskt skattskyldiga och därmed ges avdragsrätt för erlagd moms på varor och tjänster. Statsrådet har hänvisat till ökat krångel och risk för fusk.

Besynnerligt ter det sig därför att statsrådet nu uppmanar ideella föreningar – bl.a. i ett brev ställt till västgötaidrotten – att försöka kringgå den utökade momsen genom att bilda ekonomiska föreningar för driften av sina anläggningar. Detta torde förorsaka föreningarna ett betydande merarbete och krångel jämfört med exempelvis avdragsrätt för inbetald moms. Statsrådets förslag innebär dessutom en direkt uppmaning till idrotten att börja ägna sig åt skatteplanering, något som man vanligtvis inte förknippar med ideella föreningars verksamhet. Skötseln av anläggningar utgör ju ingen huvuduppgift för idrottsföreningarna utan är en direkt följd av att den idrottsliga verksamheten skall kunna fullföljas.

*Nollsummespel*

Reglerna för ekonomiska föreningar överensstämmer i stort med aktiebolagslagens bestämmelser. Rimligen måste därför de ekonomiska föreningar som i så fall bildas ta ut momsbelagd hyra av de föreningar som de ersätter som ägare eller driftsansvariga för idrottsanläggningarna. Med andra ord ett nollsummespel eftersom nuvarande momsregler inte medger momsavdrag om skattskyldig verksamhet saknas. Eller avser statsrådet att föreslå teknisk skattskyldighet för ekonomiska föreningar?

Dessutom inställer sig frågan hur denna "bolagisering" rimmar med grundtanken om idrotten som en folkrörelse. Avsikten med ekonomiska föreningar är ju att de genom ekonomisk verksamhet skall främja medlemmarnas ekonomiska intressen.

Statsrådet har också föreslagit att föreningar inte skall ta emot driftsbidrag från kommunerna till sina anläggningskostnader utan i stället låta kommunerna stå för dessa kostnader direkt. Detta eftersom kommunerna numera kan dra av momskostnaderna vilket föreningar inte kan. Även detta torde kort och gott vara att betrakta som skatteplanering.

Dessutom är det långt ifrån i alla fall som kommunerna står för föreningarnas samtliga driftskostnader för egna anläggningar. Det kommunala bidraget är ofta satt till en given procentsats av de faktiska kostnader som föreningarna kan styrka.

Att statsrådet nu börjat lämna förslag som dessa visar att även statsrådet insett att de åtgärder som föreslogs i budgetpropositionen inte räcker som motverkande åtgärder mot skatteomläggningens effekter.

*Enkelt och rättvist*

Sett mot denna bakgrund framstår förslaget om teknisk skattskyldighet med avdragsrätt för moms på varor och tjänster för ideella föreningar som enkelt, rättvist och snabbt genomförbart – inte minst i jämförelse med de av statsrådet lämnade byråkratiska och krångliga förslagen. Vårt förslag angriper konkret grundorsakerna till problemen i stället för att koncentrera sig på följderna.

Sett i ett längre perspektiv bör också idrottens avgifts- och skattesituation som helhet ses över. Inom idrottsrörelsen ser man med oro på den ekonomiska utvecklingen. Med tanke på den betydelse som idrottsrörelsen har i det svenska samhället bör därför snarast tillsättas en utredning som belyser de ideella föreningarnas avgifts- och skattesituation.

Är statsrådet, mot bakgrund av vad som ovan anförts, beredd att medverka till

*dels* att en utredning, syftande till att ideella föreningar får avdragsrätt för ingående mervärdeskatt, snabbt genomförs,

*dels* att en utredning om de ideella föreningarnas avgifts- och skattesituation kan genomföras?

**1990/91:150** av *Göran Magnusson* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen i Västmanlands län:

Ett av Sveriges mest industrialiserade län är Västmanland. Andelen industrisysselsatta är drygt 30 % mot riksgenomsnittets drygt 22 %.

Under de senaste månaderna har antalet varslade personer ökat markant; länet har i förhållande till sin befolkning de flesta varslen i landet.

Sveriges Verkstadsförening har i en prognos för branschen sagt att antalet arbetstillfällen i landet kan komma att minska med ca 50 000. Med hänsyn till Västmanlands höga industrialiseringsgrad är det logiskt att anta att länet

drabbas hårt om prognosen slår in. Det förtjänar framhållas att många av arbetstillfällena är knutna till bilindustrin.

Sysselsättningsproblemen i länets Bergslagsdel är väl kända. Nu är det också kommuner i södra delen av Västmanland som drabbas. Bland större företag som minskar sysselsättningen finns ABB och Outokumpu Copper i Västerås, Bulten i Hallstahammar och Volvo i Köping. Också andra företag och i andra kommuner varslas om avsked för personal.

Vilka åtgärder är arbetsmarknadsministern beredd att medverka till för att motverka den minskade sysselsättningen och effekterna av den?

## 10 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

*den 13 februari*

**1990/91:407** av *Marianne Andersson* i Vårgårda (c) till socialministern om finansieringen av utlovad kompensation till pensionärer:

Regeringen har nu till slut lovat kompensera de pensionärer som hamnar under socialbidragsnormen på grund av skattereformens finansiering. Det är bra och borde ha varit en självklarhet från början när man valt en finansiering av skattereformen som leder till dessa effekter. Enligt uppgift kommer kommunerna att tvingas betala det mesta av denna kompensation. Kommunernas ekonomi är redan tidigare hårt trängd och dessutom är skattestopp infört. Detta vittnar om nonchalans mot den kommunala verksamheten.

Jag vill därför fråga socialministern:

På vilket sätt avser regeringen att finansiera kompensationen till pensionärerna för skattereformen?

**1990/91:408** av *Lars Leijonborg* (fp) till utrikesministern om färjeförbindelserna mellan Sverige och Estland:

Sedan sommaren 1990 finns en färjelinje mellan Stockholm och Tallinn. Rederiet, Estline, har en hyttkapacitet på omkring 500 platser på varje tur. Sedan situationen i Baltikum dramatiserades under januari månad har beläggningen endast varit 80–150 passagerare per tur. En betydande del av dessa passagerare har dessutom betalat sin resa i ryska rubel. Dessa fakta pekar på att rederiet för närvarande trafikerar sträckan med stora förluster. Färjelinjen till Stockholm betraktas i de baltiska staterna som något av en livlina till friheten. Den underlättar resorna och kontakterna med Baltikum. Om turtätheten minskade eller trafiken helt upphörde skulle detta vara en mycket negativ faktor eftersom ett viktigt inslag i frihetskampen utgörs av en betydande och regelbunden kontakt med omvärlden. Det är viktigt att vi från svensk sida på allt sätt främjar kontakterna mellan Sverige och Baltikum. I den politiken bör ingå att slå vakt om färjelinjen. Regeringen bör t.ex. uppmana olika offentliga organ att förlägga sina konferenser på Est-

landsfärjan. Detta skulle utgöra ett viktigt stöd från svensk sida. Den svenska staten bör enligt min mening dessutom under en viss tid kunna gå in med ett direkt ekonomiskt stöd till rederiet.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga utrikesministern vilka initiativ regeringen avser att vidta för att säkerställa förekomsten av färjeförbindelser mellan Sverige och Estland.

**1990/91:409** av *Barbro Westerholm* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om asyl för homosexuella flyktingar:

Homosexuella förföljs och straffas i en rad länder, bl.a. i Sovjetunionen. Enligt tidningsuppgifter får ett par Sovjetmedborgare inte asyl i Sverige trots att de riskerar flerårigt straff i sitt hemland på grund av sin sexuella läggning.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Vad avser statsrådet vidta för åtgärder så att Sverige beviljar asyl för flyktingar som förföljs i sitt hemland på grund av sin sexuella läggning?

**1990/91:410** av *Berith Eriksson* (v) till utrikesministern om Iran och mänskliga rättigheter:

Sverige har i FNs kommission för mänskliga rättigheter vid olika tillfällen agerat för att brotten mot de mänskliga rättigheterna i Iran skall uppmärksammas och fördömas.

Det har tyvärr visat sig att FNs ansvarige för rapporten över situationen i Iran inte ger en korrekt bild över situationen i landet. Förra året motsatte sig Sverige den resolution som föreslagits eftersom den inte nog tydligt fördömde brotten mot de mänskliga rättigheterna i Iran.

Enligt flera källor har det under 1991 skett en ökning av regimens våld mot oppositionen, och därmed brotten mot de mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att det uppmärksammas i årets rapport från kommissionen.

Den fruktansvärda situationen i Iran får inte glömmas på grund av Gulfkriget.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Hur avser Sverige agera för att FN-kommissionens rapport om brotten mot de mänskliga rättigheterna i Iran i år innefattar ett kraftigt fördömande och krav på avsevärda förbättringar?

*den 14 februari*

**1990/91:411** av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om stiftelsen Noaks Ark:

Noaks Ark/Röda korset bedriver sedan ett flertal år tillbaka ett omfattande arbete med dels förebyggande HIV/aidsinformation, dels arbete med redan HIV-smittade. Resultatet av alla de delar Noaks Ark/Röda korset arbetar med kan inte nog överskattas. Det kanske mest imponerande är den omfattande volontärverksamheten som engagerar över 500 personer, spe-

ciellt inriktad på preventiv information, men också i stiftelsens Hospiceverksamhet.

Den verksamhet som Noaks Ark/Röda korset bedriver är mer eller mindre utan motsvarighet i Sverige. Det offentliga har ingen möjlighet att ersätta detta. Enligt uppgifter planerar regeringen inte att räkna upp anslaget för 1991. Det betyder att stiftelsen kommer att redovisa ett driftunderskott på två milj.kr. Det är mot bakgrund av den unika verksamhet som bedrivs mycket oroväckande.

Jag vill därför ställa följande fråga till statsrådet.

Ämnar statsrådet verka för att stiftelsen Noaks Ark får uppräkning av anslaget ur regeringens aids-anslag så att verksamheten kan fortsätta bedrivas till gagn för såväl det preventiva arbetet som för vård av redan aidssjuka?

**11 §** Kammaren åtskildes kl. 16.13.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 28 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

*/Gunborg Apelgren*

# Innehållsförteckning



**Torsdagen den 14 februari**

1 § Justering av protokoll ..... 1
2 § Svar på interpellationerna 1990/91:129 och 131 samt fråga 1990/91:350 om Mellanösternkonflikten ..... 1
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Hans Göran Franck (s)
Gudrun Schyman (v)
Berith Eriksson (v)
Jan-Erik Wikström (fp)
Per Gahrton (mp)
Berndt Ekholm (s)
Ingela Mårtensson (fp)
Eva Goës (mp)
3 § Svar på interpellation 1990/91:121 om kostnadsskyddet vid sjukresor ..... 23
Socialminister Ingela Thalén (s)
Rosa Östh (c)
Barbro Sandberg (fp)
4 § Svar på interpellation 1990/91:125 om samordning av sjukvård och sjukförsäkring ..... 28
Socialminister Ingela Thalén (s)
Karin Israelsson (c)
Sigge Godin (fp)
5 § Svar på interpellation 1990/91:128 om kompensation till pensionärer och övriga låginkomsttagare på grund av skatteomläggningen ..... 36
Socialminister Ingela Thalén (s)
Karin Israelsson (c)
Förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)
Anne Wibble (fp)
Lennart Nilsson (s)
6 § Svar på interpellation 1990/91:134 om de sovjetiska judarna ... 51
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Maria Leissner (fp)
7 § Svar på interpellation 1990/91:132 om vapenfri tjänst ..... 56
Försvarsminister Roine Carlsson (s)
Paul Ciszuk (mp)
Marianne Samuelsson (mp)
8 § Bordläggning ..... 61
9 § Anmälan om interpellationer
1990/91:148 av Sten Andersson i Malmö (m) om socialtjänstlagen och rätten till valfri bosättning ..... 61

1990/91:149 av Stig Bertilsson (m) om idrottsrörelsens ekonomiska villkor ..... 61
1990/91:150 av Göran Magnusson (s) om sysselsättningen i Västmanlands län ..... 63
10 § Anmälan om frågor
1990/91:407 av Marianne Andersson i Vårgårda (c) om finansieringen av utlovad kompensation till pensionärer ..... 64
1990/91:408 av Lars Leijonborg (fp) om färjeförbindelserna mellan Sverige och Estland ..... 64
1990/91:409 av Barbro Westerholm (fp) om asyl för homosexuella flyktingar ..... 65
1990/91:410 av Berith Eriksson (v) om Iran och mänskliga rättigheter ..... 65
1990/91:411 av Gullan Lindblad (m) om stiftelsen Noaks Ark 65



gotab 98116, Stockholm 1991